

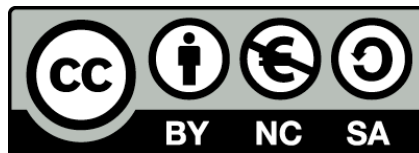

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Aprender y educar a través del arte

Un análisis de la aplicación de las Visual Thinking Strategies
en el Museo Picasso de Barcelona desde la perspectiva
de todos los agentes participantes

Myriam González-Sanz

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència Reconeixement- NoComercial – Compartir Igual 4.0. Espanya de Creative Commons.

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia Reconocimiento - NoComercial – Compartir Igual 4.0. España de Creative Commons.

This doctoral thesis is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Spain License.

TESIS DOCTORAL

Aprender y educar a través del arte.

**Un análisis de la aplicación de
las *Visual Thinking Strategies* en el Museo
Picasso de Barcelona desde la perspectiva de
todos los agentes participantes.**

Myriam González-Sanz

Septiembre 2021

**UNIVERSITAT DE
BARCELONA**

Facultat d'Educació

APRENDER Y EDUCAR A TRAVÉS DEL ARTE.

Un análisis de la aplicación de las Visual Thinking Strategies en el Museo Picasso de Barcelona desde la perspectiva de todos los agentes participantes.

Memoria presentada para optar al grado de doctora por la
Universidad de Barcelona

Programa de doctorado en Didáctica de las Ciencias, las
Lenguas, las Artes y las Humanidades

Autora: Myriam González-Sanz

Directora-tutora: Dra. Maria Feliu-Torruella,
Universitat de Barcelona

Director: Dr. Alex Ibáñez-Etxeberria,
Universidad del País Vasco

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat d'Educació

Esta tesis doctoral ha sido financiada gracias a:

Contrato de formación predoctoral APIF concedido por la *Universitat de Barcelona* entre el 2018 y el 2021.

Grupo de investigación consolidado *Didàctica del Patrimoni, Museografia comprensiva i Noves tecnologies DIDPATRI (UB-3337) (2014SGR945) Facultat d'Educació. Universitat de Barcelona*

Grupo de investigación en Patrimonio y Paisajes Culturales (GIPyPAC) (IT1193-19). Facultad de Educación, Filosofía y Antropología. Universidad del País Vasco.

ANEXO A

TABLAS DE ESPECIFICACIONES E INSTRUMENTOS

A.1 Entrevista semiestructurada a la persona responsable del SE del MPB

A.2 Entrevista semiestructurada a las educadoras del MPB

A.3. Cuestionario del alumnado

A.4. Cuestionario del profesorado

A.5. Observación no participante

TABLA DE ESPECIFICACIONES DE LA ENTREVISTA A LOS SERVICIOS EDUCATIVOS (ESE)

DIMENSIONES	INDICADORES	ÍTEMS
A. DATOS DE PERFIL	A. 1 Cargo que ocupa	1. ¿Cuál es tu cargo?
	A.2 Años de experiencia en el cargo	2. ¿En qué momento te incorporas como tal al museo?
B. CONOCIMIENTO DEL VTS	B.1 Origen	3. ¿Cómo conocisteis la metodología VTS?
C. MOTIVOS PARA APLICAR LA METODOLOGÍA Y REFERENTES	C.1 Razones C.1.1 Posibles dificultades en el museo	4. ¿Por qué os decidisteis a aplicarla en el Museo Picasso de Barcelona? <u>Preguntas de apoyo</u> ¿Qué metodologías se habían utilizado hasta aquel momento? ¿Habías detectado alguna problemática concreta?
	C.2 Posibles referentes C.2.1 Otras experiencias en museos internacionales o nacionales	6. ¹ En los últimos años ha habido otras aplicaciones y derivaciones del VTS en el ámbito internacional y español (<i>Mira!</i> , Museo Picasso Málaga, CAAM de Gran Canaria) ¿Conocéis alguna? 7. ¿Os inspirasteis en algún modelo de aplicación en concreto?
D. SECTORES DE PÚBLICO A LOS QUE SE DIRIGE LA ADAPTACIÓN DEL MPB	D.1 Sectores iniciales	8. ¿A qué sectores del público orientasteis su aplicación en una primera fase? ¿Por qué?
	D.2 Ampliaciones realizadas y/o previstas	9. Posteriormente, ¿la habéis aplicado o os habéis planteado aplicarla a otros sectores? ¿A cuáles y con qué propósito?

¹ Se detecta que hubo un error al enumerar las preguntas. Se pasa de la 4 a la 6.

Anexo A1 Entrevista a la persona responsable del SE

<p>E. OBJETIVOS DEL SE PARA LA IMPLEMENTACIÓN DEL VTS</p>	<p>E. Objetivos del SE</p>	<p>10. ¿Con qué objetivos habéis implantado el VTS? 11. Entendéis el VTS como una metodología para ¿...? 12. ¿Qué preveáis que podía portar en relación a las metodologías previas utilizadas por el museo?</p>
<p>F. PUNTOS FUERTES Y DÉBILES PREVISTOS</p>	<p>F.1 Puntos fuertes previstos F.2 Puntos débiles previstos F.3. Importancia de la continuidad en el tiempo</p>	<p>13. ¿Qué puntos fuertes pensabais que tenía? 14. ¿Preveáis dificultades en su implementación? ¿Cuáles? 15. En otros proyectos que se han hecho con escuelas se ha detectado la importancia de la continuidad a lo largo del tiempo de este método? ¿Los museos pueden dar respuesta a esta demanda?</p>
<p>G. HISTORIA DE LA IMPLANTACIÓN DEL VTS EN EL MPB</p>	<p>G. Implantación del VTS G.1 Fases G.2 Formación G.3 Contacto con los creadores G.4. Selección de obras G.5. Progresión de la dificultad</p>	<p>16. ¿Cómo implementasteis la metodología? <u>Preguntas de apoyo</u> ¿En qué fases se proyectó la implantación? Duración y proceso. Actividades previas y posteriores. 17. ¿Ofrecéis formación a los agentes implicados en el proceso? 18. ¿Qué contacto mantenéis con los creadores del VTS? 19. ¿Cómo se llega a la selección de itinerarios? 20. En el método original se plantea una progresión de la dificultad. ¿Cómo os planteasteis atender a esta progresión en la selección de obras de vuestros itinerarios? (Contenidos y técnicas).</p>
<p>H. CRÍTICAS AL VTS</p>	<p>H. Críticas al VTS H.1. Adaptación al contexto del museo</p>	<p>21. Hay una serie de críticas que se han hecho al método VTS. En otras aplicaciones del VTS se han producido adaptaciones fruto de estas críticas. ¿Es vuestro caso? Os ponemos una serie de ejemplos.</p>

Anexo A1 Entrevista a la persona responsable del SE

	<p>H.2 Contexto sociocultural del alumnado H.3 Cuestionamiento de los contenidos y del tipo de visitante que genera.</p>	<p><u>Preguntas de apoyo</u> ¿Adaptasteis la metodología original a vuestro contexto? Si es así, ¿cómo? ¿El VTS que aplicáis hace aparecer el contexto sociocultural del alumnado a lo largo de la actividad? Otra crítica que se le hace es que al implementar este método en nuevos contextos no se cuestionan sus contenidos ni el tipo de visitantes que se genera. ¿Qué pensáis sobre esto?</p>
I. POSIBLE EVOLUCIÓN DE LA ADAPTACIÓN DEL VTS EN EL MPB	<p>I.1 Tiempo de aplicación I.2 Modificaciones/adaptaciones</p>	<p>22. ¿Cuánto tiempo lleva el nuevo sistema metodológico en activo? 23. A lo largo de estos años, ¿habéis modificado o adaptado algún aspecto de la metodología? ¿Por qué?</p>
J. RELACIÓN CON LAS ESCUELAS USUARIAS	<p>J.1 Relación con las escuelas usuarias J.2 Continuidad del VTS entre el entorno formal y el no formal</p>	<p>24. ¿Cuál es vuestra relación con las escuelas usuarias? 25. ¿Habéis recibido a escuelas que ya usaban esta metodología en el aula? 26. ¿Sabéis de escuelas que apliquen esta metodología en el aula después de la visita?</p>
K. PERCEPCIÓN Y VALORACIÓN DEL MÉTODO POR PARTE DE LOS SERVICIOS EDUCATIVOS	<p>K.1 Posibles evaluaciones previas al estudio K.2 Percepción Servicios educativos</p>	<p>27. ¿Habéis llevado a cabo alguna evaluación de la aplicación del VTS hasta ahora (educadores, docentes, alumnado)? Si es así, ¿cuáles son los resultados? 28. ¿Qué percepción tenéis en el departamento de Servicios Educativos sobre la implantación del VTS? <u>Preguntas de apoyo</u> ¿Qué pensáis que aporta a los participantes? ¿Pensáis que los objetivos que os marcasteis en un principio se están alcanzando?</p>

Anexo A1 Entrevista a la persona responsable del SE

L. COMPARACIÓN ENTRE METODOLOGÍAS	L. Comparación con metodologías previas utilizadas en el MPB	Pregunta de apoyo del ítem 28. ¿Qué pensáis que les aporta en relación a las metodologías utilizadas previamente en el museo?
M. <i>FEEDBACK</i> DE LOS USUARIOS	M. <i>Feedback</i> de los usuarios	29. ¿Qué feedback estáis recibiendo de los agentes participantes: educadores, docentes y alumnado?
N. FORTALEZAS Y DEBILIDADES DETECTADAS EN LA PRÁCTICA	N.1 Fortalezas detectadas en la práctica N.2 Debilidades detectadas en la práctica	30. ¿Qué fortalezas o ventajas habéis detectado con la práctica? ¿qué ha aportado? 31. ¿Qué debilidades o dificultades habéis detectado en estos años?
Ñ. PROPUESTAS DE MEJORA	Ñ.1. Propuestas de mejora Ñ.2 Prospectivas de futuro	32. ¿Cómo pensáis que se podría mejorar la aplicación del VTS? 33. ¿Cuáles son vuestras prospectivas de futuro?

GUIÓN ESE

A. DATOS DE PERFIL

1. ¿Cuál es tu cargo?
2. ¿En qué momento te incorporas como tal al museo?

B. CONOCIMIENTO DEL VTS

3. ¿Cómo conocisteis la metodología VTS?

C. MOTIVOS PARA APLICAR LA METODOLOGÍA Y REFERENTES

4. ¿Por qué os decidisteis a aplicarla en el Museo Picasso de Barcelona?

Preguntas de apoyo

¿Qué metodologías se habían utilizado hasta aquel momento?

¿Habías detectado alguna problemática concreta?

6.² En los últimos años ha habido otras aplicaciones y derivaciones del VTS en el ámbito internacional y español (*Mira!*, Museo Picasso Málaga, CAAM de Gran Canaria) ¿Conocéis alguna?

7. ¿Os inspirasteis en algún modelo de aplicación en concreto?

D. SECTORES DE PÚBLICO A LOS QUE SE DIRIGE LA ADAPTACIÓN DEL MPB

8. ¿A qué sectores del público orientasteis su aplicación en una primera fase? ¿Por qué?

9. Posteriormente, ¿la habéis aplicado o os habéis planteado aplicarla a otros sectores?

¿A cuáles y con qué propósito?

E. OBJETIVOS DEL PROGRAMA ESCOLAR

10. ¿Con qué objetivos habéis implantado el VTS?

11. Entendéis el VTS como una metodología para ¿...?

---

² Se detecta que hubo un error al enumerar las preguntas. Se pasa de la 4 a la 6.

12. ¿Qué preveíais que podía portar en relación a las metodologías previas utilizadas por el museo?

F. FORTALEZAS Y DEBILIDADES PREVISTAS

13. ¿Qué puntos fuertes pensabais que tenía?

14. ¿Preveíais dificultades en su implementación? ¿Cuáles?

15. En otros proyectos que se han hecho con escuelas se ha detectado la importancia de la continuidad a lo largo del tiempo de este método? ¿Los museos pueden dar respuesta a esta demanda?

G. HISTORIA DE LA IMPLANTACIÓN DEL VTS EN EL MPB

16. ¿Cómo implementasteis la metodología?

Preguntas de apoyo

¿En qué fases se proyectó la implantación?

Duración y proceso. Actividades previas y posteriores.

17. ¿Ofrecéis formación a los agentes implicados en el proceso?

18. ¿Qué contacto mantenéis con los creadores del VTS?

19. ¿Cómo se llega a la selección de itinerarios?

20. En el método original se plantea una progresión de la dificultad. ¿Cómo os planteasteis atender a esta progresión en la selección de obras de vuestros itinerarios? (Contenidos y técnicas).

H. CRÍTICAS AL VTS

21. Hay una serie de críticas que se han hecho al método VTS. En otras aplicaciones del VTS se han producido adaptaciones fruto de estas críticas. ¿Es vuestro caso? Os ponemos una serie de ejemplos.

Preguntas de apoyo

¿Adaptasteis la metodología original a vuestro contexto? Si es así, ¿cómo?

¿El VTS que aplicáis hace aparecer el contexto sociocultural del alumnado a lo largo de la actividad?

Otra crítica que se le hace es que al implementar este método en nuevos contextos no se cuestionan sus contenidos ni el tipo de visitantes que se genera.
¿Qué pensáis sobre esto?

I. POSIBLE EVOLUCIÓN DE LA ADAPTACIÓN DEL VTS EN EL MPB

22. ¿Cuánto tiempo lleva el nuevo sistema metodológico en activo?
23. A lo largo de estos años, ¿habéis modificado o adaptado algún aspecto de la metodología? ¿Por qué?

J. RELACIÓN CON LAS ESCUELAS USUARIAS

24. ¿Cuál es vuestra relación con las escuelas usuarias?
25. ¿Habéis recibido a escuelas que ya usaban esta metodología en el aula?
26. ¿Sabéis de escuelas que apliquen esta metodología en el aula después de la visita?

K. EVALUACIÓN SERVICIOS EDUCATIVOS

27. ¿Habéis llevado a cabo alguna evaluación de la aplicación del VTS hasta ahora (educadores, docentes, alumnado)? Si es así, ¿cuáles son los resultados?
28. ¿Qué percepción tenéis en el departamento de Servicios Educativos sobre la implantación del VTS?

Preguntas de apoyo

¿Qué pensáis que aporta a los participantes? ¿Pensáis que los objetivos que os marcasteis en un principio se están alcanzando?

L. COMPARACIÓN ENTRE METODOLOGÍAS

Pregunta de apoyo ¿Qué pensáis que les aporta en relación a las metodologías utilizadas previamente en el museo?

M. FEEDBACK DE LOS USUARIOS

29. ¿Qué feedback estáis recibiendo de los agentes participantes: educadores, docentes y alumnado

N. FORTALEZAS Y DEBILIDADES DETECTADAS EN LA PRÁCTICA

30. ¿Qué fortalezas o ventajas habéis detectado con la práctica? ¿qué ha aportado?

31. ¿Qué debilidades o dificultades habéis detectado

Ñ. PROPUESTAS DE MEJORA

32. ¿Cómo pensáis que se podría mejorar la aplicación del VTS?

33. ¿Cuáles son vuestras perspectivas de futuro?

Anexo A2 Entrevista a las educadoras

TABLA DE ESPECIFICACIONES DE LAS ENTREVISTAS A LAS EDUCADORAS (EE)

DIMENSIONES	INDICADORES	ÍTEMS
A. DATOS DE PERFIL	A.1 Edad A.2 Formación A.3 Años de experiencia como educador	1. ¿Qué edad tienes? 2. ¿Cuál es tu formación? 3. ¿Cuánto tiempo llevas trabajando como educador artístico?
B. CONOCIMIENTO DEL VTS	B. Origen del conocimiento	4. ¿Cómo conociste el método VTS?
C. PROCESO DE IMPLEMENTACIÓN DEL VTS EN EL MPB	C.1 Experiencia profesional con el método C.2 Percepción del proceso de implementación del método	5. ¿Trabajaste en el MPB antes de la implementación del VTS (curso 2012-13)? 6. ¿Cuánto tiempo llevas aplicando el VTS como método de enseñanza-aprendizaje? 7. ¿Cómo viviste la implementación de este método? <u>Pregunta de apoyo:</u> ¿Cómo fue la transición?
D. FORMACIÓN DE VTS	D.1 Formación recibida de VTS D.2 Formación extra que necesitaría	8. ¿Qué formación recibiste para aplicar el método VTS? 9. ¿Crees que necesitas más formación? ¿Cuál?
E. APLICACIÓN DEL VTS EN EL MPB	E.1 Diálogo y participación E.1.1 Temas que marcan el diálogo E.1.2 Papel del educador en impulsar la participación	11 ³ . ¿Cuáles crees que son los temas que marcan el diálogo delante de las obras? <u>Pregunta de apoyo:</u> ¿son los temas de interés del alumnado? 12. ¿Cuál es el papel del educador a la hora de hacer participar a los que no intervienen?

³ Se da un error en la numeración y se salta de la pregunta 9 a la 11.

Anexo A2 Entrevista a las educadoras

	E.1.3 Posibles factores que marcan el diálogo	13. ¿Crees que el diálogo de los niños cambia dependiendo de la obra? <u>Preguntas de apoyo</u> ¿Cómo cambia? ¿A qué crees que se debe?
F. IMPACTO DEL VTS	F.1 Ámbitos de trabajo ajenos al MPB F.2 Cambios en la manera de entender su profesión F.3 Cambios en su praxis profesional	14. ¿Trabajas en algún otro museo donde no se aplique el VTS? 15. ¿Ha cambiado el VTS tu manera de entender la educación artística? <u>Preguntas de apoyo</u> ¿La formación y la práctica del VTS te han hecho replantearte las metodologías alienas al VTS? ¿Qué piensas sobre ellas ahora? 16. ¿Qué ha supuesto para tu trabajo como educador el aprendizaje de este método? <u>Preguntas de apoyo</u> ¿Lo aplicas en otros contextos?
G. MOTIVOS PARA IMPLEMENTAR EL VTS EN EL MPB	G. Razones para implementar el método en el museo	17. ¿Por qué crees que el MPB se decidió a aplicar el VTS?
H. EVALUACIÓN DEL ALCANCE DE LOS OBJETIVOS DEL SE	H. Evaluación objetivos SE	18. ¿Piensas que se están consiguiendo los objetivos que se propuso el SE a la hora de implementar el VTS? (Se les muestra el listado)
I. COMPARACIÓN ENTRE METODOLOGÍAS	I.1 Ventajas respecto a metodologías previas utilizadas en el MPB	21. ¿Crees que el VTS tiene ventajas respecto a las metodologías previas que se usaban en el MPB? ¿Cuáles? 22. ¿Crees que el VTS tiene inconvenientes respecto a las metodologías previas que se usaban en el MPB? ¿Cuáles?

Anexo A2 Entrevista a las educadoras

	<p>I.2 Inconvenientes respecto a metodologías previas utilizadas en el MPB</p>	
<p>J. CRÍTICAS AL VTS</p>	<p>J. Críticas al VTS</p> <p>J.1 Limitación a aspectos formales y estéticos</p> <p>J.2 Alusión al contexto sociocultural de la obra</p> <p>J.3 Aporte de información nueva y premisas</p> <p>J.4 Contexto sociocultural de los participantes</p> <p>J.5 Tipo de visitante que genera</p>	<p>24. Hay una serie de críticas que se han hecho al método VTS. Querríamos saber qué piensas en relación a la aplicación del VTS al MPB.</p> <p>24.1 ¿Dirías que el análisis de las obras nunca trasciende los aspectos estéticos y formales?</p> <p>24.2 ¿Crees que aparece el contexto sociocultural en el que se realizó la obra en algún momento de la actividad?</p> <p>24.3 ¿Consideras que el educador aporta información nueva durante la actividad? ¿Bajo qué premisas lo hace?</p> <p>24.4 ¿Dirías que el VTS hace aparecer el contexto sociocultural del alumnado durante la actividad?</p> <p>24.5 En tu opinión, ¿qué tipo de visitante genera este tipo de metodología?</p>
<p>K. PERCEPCIÓN Y VALORACIÓN DEL MÉTODO POR PARTE DE LOS EDUCADORES</p>	<p>K.1 Puntos fuertes y débiles del método en su aplicación al MPB</p> <p>K.1.1 Puntos fuertes del VTS</p> <p>K.1.2 Puntos débiles del VTS</p> <p>K.1.3 Importancia de la continuidad en el tiempo</p> <p>K.2 Percepción y valoración del método</p>	<p>19. ¿Cuáles dirías que son los puntos fuertes que tiene el método VTS?</p> <p>20. ¿Cuáles dirías que son los puntos débiles que tiene el método VTS?</p> <p>23. En otros proyectos que se han hecho con escuelas se ha detectado la importancia de la continuidad a lo largo del tiempo de este método. ¿Crees que puede ser útil para el alumnado su aplicación en una sola sesión?</p> <p>25. Entiendes el VTS como una metodología para ¿...?</p> <p>26. ¿Cómo valoras el método a nivel teórico?</p> <p>27. ¿Cómo valoras la aplicación práctica del VTS?</p> <p>28. ¿Qué dirías que aporta el VTS al alumnado?</p>

Anexo A2 Entrevista a las educadoras

	<p>K.3 Percepción de la vivencia del alumnado</p> <p>K.4 Percepción de la vivencia del profesorado</p>	<p>29. ¿Cómo describirías la relación que se establece entre los niños y niñas durante la práctica del VTS en salas?</p> <p>30. ¿Cómo describirías la relación que se establece entre tú como educador/-a y los niños y niñas durante la práctica del VTS en salas?</p> <p>32. ¿Cómo crees que lo viven los alumnos?</p> <p>31. ¿Cómo crees que viven los docentes la implementación del VTS en el MP? <u>Pregunta de apoyo:</u> ¿Qué actitud muestran frente al rol más activo del alumnado?</p> <p>33. ¿Crees que hay alguna relación entre la línea pedagógica de la escuela y la valoración de la aplicación del VTS en el MPB?</p>
<p>L. PROPUESTAS DE MEJORA</p>	<p>L. Propuestas de mejora</p>	<p>34. ¿Cómo piensas que se podría mejorar la aplicación del VTS?</p> <p>35. ¿Quieres aportar alguna sugerencia, reflexión o propuesta?</p>

Guión entrevistas semiestructuradas a las educadoras

FECHA Y LUGAR DE REALIZACIÓN:

A. DATOS DE PERFIL

1. ¿Qué edad tienes?
2. ¿Cuál es tu formación?
3. ¿Cuánto tiempo llevas trabajando como educador artístico?

B. CONOCIMIENTO DEL VTS

4. ¿Cómo conociste el método VTS?

C. PROCESO DE IMPLEMENTACIÓN DEL VTS EN EL MPB

5. ¿Trabajaste en el MPB antes de la implementación del VTS (curso 2012-13)?
6. ¿Cuánto tiempo llevas aplicando el VTS como método de enseñanza-aprendizaje?
7. ¿Cómo viviste la implementación de este método?

Pregunta de apoyo: ¿Cómo fue la transición?

D. FORMACIÓN DE VTS

8. ¿Qué formación recibiste para aplicar el método VTS?
9. ¿Crees que necesitas más formación? ¿Cuál?

E. APLICACIÓN DEL VTS EN EL MPB

- 11⁴. ¿Cuáles crees que son los temas que marcan el diálogo delante de las obras?

Pregunta de apoyo: ¿son los temas de interés del alumnado?

12. ¿Cuál es el papel del educador a la hora de hacer participar a los que no intervienen?
13. ¿Crees que el diálogo de los niños cambia dependiendo de la obra?

---

⁴ Se da un error en la numeración y se salta de la pregunta 9 a la 11.

Preguntas de apoyo

¿Cómo cambia? ¿A qué crees que se debe?

F. IMPACTO DEL VTS

14. ¿Trabajas en algún otro museo donde no se aplique el VTS?

15. ¿Ha cambiado el VTS tu manera de entender la educación artística?

Preguntas de apoyo

¿La formación y la práctica del VTS te han hecho replantearte las metodologías alienas al VTS? ¿Qué piensas sobre ellas ahora?

16. ¿Qué ha supuesto para tu trabajo como educador el aprendizaje de este método?

Preguntas de apoyo

¿Lo aplicas en otros contextos?

G. MOTIVOS PARA IMPLEMENTAR EL VTS EN EL MPB

17. ¿Por qué crees que el MPB se decidió a aplicar?

H. EVALUACIÓN DEL ALCANCE DE LOS OBJETIVOS DEL SE

18. ¿Piensas que se están consiguiendo los objetivos que se propuso el SE a la hora de implementar el VTS? (Se les muestra el listado)

I. COMPARACIÓN ENTRE METODOLOGÍAS

21. ¿Crees que el VTS tiene ventajas respecto a las metodologías previas que se usaban en el MPB? ¿Cuáles?

22. ¿Crees que el VTS tiene inconvenientes respecto a las metodologías previas que se usaban en el MPB? ¿Cuáles?

J. CRÍTICAS AL VTS

24. Hay una serie de críticas que se han hecho al método VTS. Querríamos saber qué piensas en relación a la aplicación del VTS al MPB.

24.1 ¿Dirías que el análisis de las obras nunca trasciende los aspectos estéticos y formales?

24.2 ¿Crees que aparece el contexto sociocultural en el que se realizó la obra en algún momento de la actividad?

24.3 ¿Consideras que el educador aporta información nueva durante la actividad?
¿Bajo qué premisas lo hace?

24.4 ¿Dirías que el VTS hace aparecer el contexto sociocultural del alumnado durante la actividad?

24.5 En tu opinión, ¿qué tipo de visitante genera este tipo de metodología?

K. PERCEPCIÓN Y VALORACIÓN DEL MÉTODO POR PARTE DE LOS EDUCADORES

19. ¿Cuáles dirías que son los puntos fuertes que tiene el método VTS?

20. ¿Cuáles dirías que son los puntos fuertes que tiene el método VTS?

23. En otros proyectos que se han hecho con escuelas se ha detectado la importancia de la continuidad a lo largo del tiempo de este método. ¿Crees que puede ser útil para el alumnado su aplicación en una sola sesión?

25. Entiendes el VTS como una metodología para ¿...?

26. ¿Cómo valoras el método a nivel teórico?

27. ¿Cómo valoras la aplicación práctica del VTS?

28. ¿Qué dirías que aporta el VTS al alumnado?

29. ¿Cómo describirías la relación que se establece entre los niños y niñas durante la práctica del VTS en salas?

30. ¿Cómo describirías la relación que se establece entre tú como educador/-a y los niños y niñas durante la práctica del VTS en salas?

32. ¿Cómo crees que lo viven los alumnos?

31. ¿Cómo crees que viven los docentes la implementación del VTS en el MP?

Pregunta de apoyo: ¿Qué actitud muestran frente al rol más activo del alumnado?

33. ¿Crees que hay alguna relación entre la línea pedagógica de la escuela y la valoración de la aplicación del VTS en el MPB?

L. PROPUESTAS DE MEJORA

34. ¿Cómo piensas que se podría mejorar la aplicación del VTS?

35. ¿Quieres aportar alguna sugerencia, reflexión o propuesta?

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

TABLA ESPECIFICACIONES CUESTIONARIO ALUMNADO (CA)

DIMENSIONES	INDICADORES	ÍTEMS	TIPOS DE PREGUNTAS
A. DATOS DE PERFIL	Sexo Edad Curso escolar Centro escolar Día de la visita al MPB	Explicanos quién eres... ¿Qué edad tienes? ¿En qué curso estás? ¿De qué escuela eres? ¿Qué día fuiste con la clase al Museo Picasso?	Abierta Abierta Cerrada dic. Abierta Abierta
B. EVALUACIÓN OBJETIVOS DEL SE 1. Producir un impacto en el alumnado, favoreciendo un cambio en su manera de mirar el arte	1.1 Cambios de opinión sobre los museos de arte 1.1.1 Experiencia previa en visitas didácticas a museos de arte 1.1.2 Actitud hacia visitas didácticas previas a museos de arte 1.1.3 Actitud hacia la visita didáctica del MPB 1.2 Cambios en la manera de mirar e interaccionar con el arte	1. Antes de visitar el Museo Picasso, ¿habías realizado alguna otra actividad con la escuela en algún museo de arte? 2. ¿Cómo recuerdas aquella experiencia en ese otro museo que visitasteis antes de venir al Museo Picasso? ¿Qué te pareció? 3. Y la actividad de ver los cuadros en el Museo Picasso, ¿qué te ha parecido? 5. Responde estas preguntas. MIENTRAS OBSERVABAIS LOS CUADROS EN EL MUSEO PICASSO... 5.c ¿te ha parecido que algunos cuadros hablaban de cosas relacionadas con tu vida? 12. Responde estas preguntas. DESPUES DE VISITAR EL MUSEO PICASSO...	Cerrada dicotómica Abierta Abierta Cerrada dicotómica Cerradas dicotómicas

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

		<p>12.c ¿te parece que algunos cuadros hablaban de cosas relacionadas con tu vida?</p> <p>12.b ¿crees que has aprendido a mirar los cuadros de manera diferente?</p> <p>12.e ¿crees que eres más capaz de hablar frente a cualquier cuadro?</p> <p>12.d ¿crees que cuando vayas a un museo de arte te gustará que el educador/-a te haga preguntas para hacerte pensar sobre lo que estás viendo?</p> <p>12.f ¿piensas que cuando vayas a un museo con la familia les harás tú las preguntas que os hacía el educador/-a mientras veáis los cuadros?</p>	
2. Generar en el alumnado curiosidad e interés por aprender más	2. Interés por saber más	5.a. ¿te has quedado con ganas de ver y hablar sobre más cuadros del museo?	Cerrada dicotómica
3. Dar al alumnado un papel activo, haciéndole protagonista del proceso de enseñanza-aprendizaje	<p>3.1 Participación</p> <p>3.2 Protagonismo</p>	<p>5. e ¿dirías que has participado más que en clase?</p> <p>5.d ¿te has sentido protagonista en la actividad de observar y comentar cuadros?</p>	Cerradas dicotómicas
4. Desarrollar la alfabetización visual del alumnado potenciando sus capacidades de observación, reflexión y deducción y su espíritu crítico	<p>4.1 Autonomía frente a cualquier obra de arte</p> <p>4.2. Capacidad para observar, hablar y generar interpretaciones sobre cualquier ODA</p>	<p>4. Mientras observabais los cuadros del Museo Picasso el educador os ha hecho preguntas para ayudaros a pensar. Si ahora tuvierais un cuadro aquí delante, ¿qué preguntas te harías tú?</p> <p>12.f ¿piensas que cuando vayas a un museo con la familia les harás tú las preguntas que os hacía el educador/-a mientras veáis los cuadros?</p> <p>5.f ¿crees que las preguntas que hacía el educador/-a te han ayudado a poder OBSERVAR mejor los cuadros?</p> <p>5.g ¿Crees que las preguntas que hacía el educador/-a te han ayudado a poder HABLAR mejor los cuadros?</p> <p>12.e ¿crees que eres más capaz de hablar frente a cualquier cuadro?</p>	<p>Abierta</p> <p>Cerrada dicotómica</p> <p>Cerradas dicotómicas</p>

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

	4.3 Pensamiento crítico	5.b ¿has sentido que podías expresar tu opinión sobre los cuadros, aunque fuese diferente a la de tus compañeros?	Cerrada dicotómica
	5. Expresión oral	5.h ¿crees que has aprendido palabras o expresiones nuevas? 12.e ¿crees que eres más capaz de hablar frente a cualquier cuadro?	Cerradas dicotómicas
	6. Nuevo papel de los museos	5.i ¿dirías que algunos comentarios de tus compañeros te han ayudado a entender mejor las obras que habéis analizado? 5.b ¿has sentido que podías expresar tu opinión sobre los cuadros, aunque fuese diferente a la de tus compañeros? 7. Lee estas dos frases y escoge aquella que se acerca más a tu opinión: - En un museo me gusta que el educador hable mucho y que nos explique cosas sobre la vida del artista y su historia - En un museo me gusta que nosotros participemos mucho y podamos explicar lo que vemos en las obras - No lo tengo claro	Cerradas dicotómicas
	7. Papel secundario de los contenidos históricos de la ODA	5.j ¿has echado de menos alguna explicación sobre el pintor o la historia del cuadro?	Cerrada dicotómica
	8. Adaptación a las necesidades cognitivas y al desarrollo estético de los alumnos	5.k ¿dirías que has entendido todos los comentarios de tus compañeros o del educador/-a sobre los cuadros?	Cerrada dicotómica
	C.1 Motivación	6. Con las siguientes preguntas queremos saber cómo te has sentido durante la actividad. Al lado de cada una hay cinco respuestas (Nada, poco, normal, bastante, mucho) Marca la que explica mejor tu experiencia: 6.a ¿te has sentido motivado?	Cerrada escala tipo Likert

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

	<p>C.2 Participación</p> <p>C.3 Atención continuada</p> <p>C.4 Satisfacción</p>	<p>6.c ¿has participado?</p> <p>6.d ¿has estado atento?</p> <p>6.e ¿te ha gustado?</p> <p>6.g ¿nos puedes explicar que es lo que te ha hecho sentirte así?</p> <p>12.a. ¿crees que los cuadros que hay en los museos nos pueden hacer hablar de las cosas que nos interesan?</p>	<p>Abierta</p> <p>Cerrada</p> <p>dicotómica</p>
	<p>C.5 Puntos fuertes</p> <p>C.6 Puntos débiles</p>	<p>9. ¿Qué dirías que es lo que más te ha gustado de la parte de observar los cuadros de las salas del museo?</p> <p>10. ¿Hay alguna cosa que no te haya gustado mientras veáis los cuadros del museo?</p>	<p>Abierta</p> <p>Abierta</p>
<p>5. Desarrollar sus capacidades lingüísticas</p>	<p>D. Preferencia metodológica</p>	<p>7. Lee estas dos frases y escoge aquella que se acerca más a tu opinión:</p> <ul style="list-style-type: none"> - En un museo me gusta que el educador hable mucho y que nos explique cosas sobre la vida del artista y su historia - En un museo me gusta que nosotros participemos mucho y podamos explicar lo que vemos en las obras - No lo tengo claro <p>5.j ¿has echado de menos alguna explicación sobre el pintor o la historia del cuadro?</p>	<p>Cerradas</p> <p>dicotómicas</p>
<p>6. Presentar el museo como un espacio de debate y no como un escenario para la</p>	<p>E.1 Deseo de continuar aplicando el método en museos</p>	<p>12.d ¿crees que cuando vayas a un museo de arte te gustará que el educador/-a te haga preguntas para hacerte pensar sobre lo que estás viendo?</p>	<p>Cerrada</p> <p>dicotómica</p>

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

transmisión de verdades absolutas	E.2. Deseo de continuar aplicando el método en la escuela	13. ¿Te gustaría que en la escuela los maestros utilizaran más estas preguntas, que os invitasen a hablar y debatir? ¿Por qué?	Abierta
	E.3 Aprendizaje	12.b ¿crees que has aprendido a mirar los cuadros de manera diferente?	Cerradas dicotómicas
		12.e ¿crees que eres más capaz de hablar frente a cualquier cuadro?	Abierta
		8. ¿Qué dirías que has aprendido mientras mirabais los cuadros de las salas del museo?	Escala de Likert
		6.f ¿has aprendido cosas nuevas? 6.g ¿nos puedes explicar que es lo que te ha hecho sentirte así?	Abierta
	E.4 Interiorización de la dinámica VTS	4. Mientras observabais los cuadros del Museo Picasso el educador os ha hecho preguntas para ayudaros a pensar. Si ahora tuvierais un cuadro aquí delante, ¿qué preguntas te harías tú?	Cerradas dicotómicas
		12.f ¿piensas que cuando vayas a un museo con la familia les harás tú las preguntas que os hacía el educador/-a mientras veáis los cuadros? 12.d ¿crees que cuando vayas a un museo de arte te gustará que el educador/-a te haga preguntas para hacerte pensar sobre lo que estás viendo?	Cerrada dicotómica
E.4 Cambios de opinión sobre los museos de arte	1. Antes de visitar el Museo Picasso, ¿Habías realizado alguna otra actividad con la escuela en algún museo de arte?	Abierta	
E.4.1 Grado y factores de valoración de actividades didácticas en museos de arte que no son el MPB	2. ¿Cómo recuerdas aquella experiencia en el otro museo que visitasteis antes de venir al Museo Picasso? ¿Qué te pareció?	Abierta	

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

	E.4,.2 Grado y factores de valoración de las actividades VTS del MPB	3. Y la actividad de ver los cuadros en el Museo Picasso, ¿qué te ha parecido?	
7. Dar a la obra un papel central más allá de la Historia del Arte	F. Sugerencias de mejora	11. ¿Te parece que hay alguna cosa que se puede mejorar de la parte de la actividad en la que observabais los cuadros? ¿Cuál?	Abierta
8. Adaptar las visitas al nivel cognitivo y de desarrollo estético de cada alumno			
C.PERCEPCIÓN Y VALORACIÓN DEL MÉTODO POR PARTE DEL ALUMNADO			

Qüestionari recerca Museu Picasso (VTS) per l'alumnat (2016)

INSTRUCCIONS

Hola nens i nenes,

Des de la Universitat de Barcelona estem fent una recerca sobre les visites didàctiques del Museu Picasso de Barcelona i ens agradaria molt poder comptar amb la vostra col·laboració. Ens ajudeu?

Us demanem que després d'haver visitat el museu contesteu les preguntes d'aquest qüestionari. Veureu que sota cada pregunta us donem indicacions de com respondre-les. El més important per nosaltres és saber si tot s'entén. En cas de que alguna de les qüestions no sigui massa clara, ho podeu indicar a la pregunta 14.

MOLTES GRÀCIES PER LA VOSTRA COL·LABORACIÓ!

Explica'ns qui ets...

Quina edat tens? *

En quin curs estàs? Cinquè de primària
* Sisè de primària

De quina escola ets? *

Quin dia vas anar amb la classe al Museu Picasso? *
Mes Dia Any

1. Abans de visitar el Museu Picasso, havies fet alguna altra activitat amb l'escola en algun museu d'art? * Sí
 No
 No ho recordo

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

2. Com recordes aquella experiència a l'altre museu que vas visitar abans de venir al Picasso? Què et va semblar?

3. I l'activitat de veure els quadres al Museu Picasso, què t'ha semblat?
*

4. Mentre observaveu els quadres del Museu Picasso, l'educador us ha fet preguntes per ajudar-vos a pensar. Si ara tinguessis un quadre aquí davant, quines preguntes et faries tu? *

5. Respon aquestes preguntes. MENTRE OBSERVAVEU ELS QUADRES al Museu Picasso...

	SÍ	NO	NO HO SÉ
T'has quedat amb ganes de veure i parlar sobre més quadres del museu?	☐	☐	☐
Has sentit que podies expressar la teva opinió sobre els quadres encara que fos diferent a la dels teus companys?	☐	☐	☐
T'ha semblat que alguns quadres parlen de coses relacionades amb la teva vida?	☐	☐	☐
T'has sentit protagonista en l'activitat d'observar i comentar quadres?	☐	☐	☐
Diries que has participat més que a l'aula?	☐	☐	☐
Creus que les preguntes que feia l'educador/-a t'han ajudat a poder OBSERVAR millor els quadres?	☐	☐	☐
Creus que les preguntes que feia l'educador/-a t'han ajudat a poder PARLAR millor els quadres?	☐	☐	☐
Creus que has après paraules o expressions noves?	☐	☐	☐
Diries que alguns comentaris dels teus companys t'han ajudat a entendre millor les obres que heu analitzat?	☐	☐	☐
Has trobat a faltar alguna explicació sobre el pintor o la història del quadre?	☐	☐	☐
Diries que has entès tots el comentaris dels teus companys o de l'educador/-a sobre els quadres?	☐	☐	☐

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

6. Amb les següents preguntes volem saber com t'has sentit durant l'activitat. Al costat de cadascuna hi ha cinc respostes (Gens, Poc, Normal, Bastant, Molt). Marca la que explica millor la teva experiència.

	GENS	POC	NORMAL	BASTANT	MOLT
T'has sentit motivat?	☐	☐	☐	☐	☐
Has participat?	☐	☐	☐	☐	☐
Has estat atent?	☐	☐	☐	☐	☐
T'ha agradat?	☐	☐	☐	☐	☐
Has après coses noves?	☐	☐	☐	☐	☐

Ens pots explicar què és el que t'ha fet sentir-te així?

7. Llegeix aquestes dues frases i escull aquella que s'acosta més a la teva opinió: *

- En un museu m'agrada que l'educador vagi explicant coses sobre la vida de l'artista i la seva història
- En un museu m'agrada que nosaltres participem molt i puguem explicar el que pensem que està passant en les obres
- No ho tinc clar

8. Què diries que has après mentre miràveu els quadres de les sales del museu? *

9. Què diries que és el que més t'ha agradat de la part d'observar els quadres de les sales del museu?

Anexo A3 Cuestionario para el alumnado

10. Hi ha alguna cosa que no t'ha agradat mentre veieu els quadres del museu?

11. Et sembla que hi ha alguna cosa que es pot millorar de la part de la activitat en la que observàveu els quadres? Quina?

12. Respon aquestes preguntes. DESPRÉS DE VISITAR el Museu Picasso...

	SÍ	NO	NO HO SÉ
Creus que els quadres que hi ha als museus ens poden fer parlar de les coses que ens interessen?	☐	☐	☐
Creus que has après a mirar els quadres de manera diferent?	☐	☐	☐
Et sembla que alguns quadres parlen de coses relacionades amb la teva vida?	☐	☐	☐
Creus que quan vagis a un museu d'art t'agradarà que l'educador /-a et faci preguntes per fer-te pensar sobre el que estàs veient?	☐	☐	☐
Creus que ets més capaç de parlar davant de qualsevol quadre?	☐	☐	☐
Penses que quan vagis a un museu amb la família, els hi faràs tu les preguntes que us feia l'educador mentre veieu els quadres?	☐	☐	☐

13. T'agradaria que a l'escola els mestres utilitzessin més aquestes preguntes, que us convidessin a parlar i a debatre? Per què? *

TABLA ESPECIFICACIONES CUESTIONARIO DOCENTES (CD)

DIMENSIONES	INDICADORES	ÍTEMS	TIPOS DE PREGUNTAS
A. DATOS DE PERFIL	Edad Género Curso escolar del que es docente	Edad Género Nivel educativo del grupo clase	Cerrada múltiple excluyente Cerradas dicotómicas
B. COMPARACIÓN ENTRE METODOLOGÍAS	B.1 Experiencia con metodología previa al 2012/13 del MPB B.2 Diferencias observadas con metodología previa al VTS	1 ¿Habías venido con tus alumnos antes del curso 2012/13? 2. En el caso de que hubierais venido con anterioridad al curso 2012/13, ¿qué diferencias observas en relación a las metodologías utilizadas previamente en el museo? 10. ¿Cómo valoras tu ese papel más activo?	Cerrada dicotómica Abierta Escala tipo Likert
C. CONOCIMIENTO DEL VTS	C. Fuente de conocimiento	3. ¿Cómo conociste la metodología VTS?	Cerrada múltiple excluyente
D. MOTIVOS PARA IMPLEMENTARLO EN EL MPB	D. Motivos para implementación en el MPB	4. ¿Por qué dirías que se decidió aplicarlo en el MPB?	Abierta
E. EVALUACIÓN ALCANCE DE LOS OBJETIVOS DEL SE	E. Objetivos del SE	6. Aquí tenéis un listado con los objetivos de los Servicios Educativos. ¿En qué grado pensáis que se han conseguido? 6.a Ofrecer un espacio para poder producir un impacto en el alumnado, favoreciendo un cambio en su manera de mirar el arte 6.b Generar en el alumnado curiosidad e interés por aprender más	Escala de Likert

Anexo A4 Cuestionario para los y las docentes

		<p>6.c Dar al alumnado un papel activo, haciéndole protagonista del proceso de enseñanza-aprendizaje</p> <p>6.d Favorecer la alfabetización visual del alumnado potenciando sus capacidades de observación, reflexión y deducción y su espíritu crítico</p> <p>6.e Desarrollar sus capacidades verbales y comunicativas</p> <p>6.f Ofrecer una metodología que presente el museo como un espacio de debate donde los alumnos aporten su conocimiento y, en grupo, trabajen en la construcción de sus propios significados y lecturas de las obras de arte</p> <p>6.g Dar a la obra un papel central más allá de la Historia del Arte</p> <p>6.h Adaptar las visitas al nivel cognitivo y de desarrollo estético de cada alumno</p>	
<p>F. PERCEPCIÓN Y VALORACIÓN DEL MÉTODO POR PARTE DEL PROFESORADO</p>	<p>F.1 Percepción general</p> <p>F.2 Valoración desarrollo aspectos</p> <p>F.2.1 Motivación</p> <p>F.2.2 Atención</p> <p>F.2.3 Participación</p> <p>F.2.4 Expresión oral</p> <p>F.2.5 Observación</p> <p>F.2.6 Reflexión</p> <p>F.2.7 Deducción</p> <p>F.2.7 Argumentación</p> <p>F.2.8 Contenidos</p> <p>F.2.9 Conducta</p> <p>F.2.10 Satisfacción</p>	<p>5. Entiendes el VTS como un método para ¿...?</p> <p>8. ¿Qué piensas que aporta al alumnado?</p> <p>7. Valora del 1 al 5, siendo el 1 muybajo y el 5 muy alto, el desarrollo de los siguientes aspectos por parte del alumnado durante la actividad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - motivación - atención - participación - expresión oral - capacidad de observación - capacidad de reflexión - capacidad de deducción - capacidad de argumentación - contenidos - conducta - satisfacción 	<p>Abierta</p> <p>Abierta</p> <p>Escala tipo Likert</p>

Anexo A4 Cuestionario para los y las docentes

	<p>F.3 Percepción de la vivencia del alumnado</p> <p>F.4 Puntos fuertes y débiles del método en su aplicación al MPB</p> <p>F.4.1 Puntos fuertes</p> <p>F.4.2 Puntos débiles</p> <p>F.4.3 Continuidad en el tiempo</p>	<p>9. ¿Cómo han reaccionado los alumnos al otorgarles un papel más activo dentro del proceso de enseñanza-aprendizaje durante la actividad?</p> <p>11. ¿Hay alguna cosa que te ha sorprendido de las reacciones de tus alumnos? ¿Cuál?</p> <p>12. ¿Qué puntos fuertes piensas que tiene el método VTS para la formación de vuestros alumnos?</p> <p>13. ¿Y los puntos débiles?</p> <p>14. En otros proyectos que se han hecho con escuelas se ha detectado la importancia de la continuidad a lo largo del tiempo de esta metodología. ¿Crees que puede ser útil para tus alumnos su aplicación en una sola sesión?</p>	<p>Escala Likert</p> <p>Abierta</p> <p>Abierta</p> <p>Abierta</p>
<p>G. IMPACTO EN EL PROFESORADO</p>	<p>G. Deseo de continuar formándose para aplicarlo en el aula</p>	<p>15. ¿Habías utilizado esta metodología antes de hacer una actividad con VTS en el MPB? Dinos dónde.</p> <p>16. Después de este contacto con el VTS, ¿te interesaría seguir formándote en este método para utilizarlo posteriormente en el aula?</p>	<p>Dicotómica y abierta</p> <p>Cerrada dicotómica</p>
<p>H. PROPUESTAS DE MEJORA</p>	<p>H. Propuestas de mejora</p>	<p>17. ¿Cómo piensas que se podría mejorar la aplicación del VTS en el MPB?</p> <p>18. Por favor, utiliza este espacio por si quieres aclarar algún aspecto o hacernos llegar alguna reflexión sobre temas que no hemos tratado</p>	<p>Abierta</p> <p>Abierta</p>

Anexo A4 Cuestionario para los y las docentes

Benvolguts/es mestres

Som la Maria Feliu i la Myriam González, investigadores del grup de recerca DIDPATRI (Didàctica del Patrimoni) de la Universitat de Barcelona. Juntament amb el serveis educatius del Museu Picasso hem engegat una recerca que té per objectiu principal avaluar la percepció que els alumnes i els docents tenen de la implementació de les Visual Thinking Strategies (VTS) durant les visites al museu. El mètode VTS es basa en una sèrie d'estratègies de pensament dissenyades per afavorir el desenvolupament de les capacitats cognitives i comunicatives en els alumnes a través de l'art.

És per això que ens agradaria poder comptar amb la vostra col·laboració i que poguéssiu respondre aquest qüestionari i facilitar que el vostre alumnat pugui respondre'n un altre uns dies després de la visita (màxim 1 setmana).

Moltíssimes gràcies per avançat

- Edat *
- Entre 20 i 30
  - Entre 30 i 40
  - Entre 40 i 50
  - Entre 50 i 60
  - Més de 60

- Gènere *
- Dona
  - Home

- Nivell educatiu del grup classe *
- Cinquè de primària
  - Sisè de primària

1. Havies vingut amb els teus alumnes abans del curs 2012/2013? *
- Sí
  - No
  - No ho recordo

2. En el cas que hakis vingut amb anterioritat al curs 2012/2013, què diries que ha passat? Has observat algun canvi en relació a les metodologies que s'utilitzaven abans al museu?

Anexo A4 Cuestionario para los y las docentes

3. Com vas conèixer el mètode VTS?

- A través de les formacions per a mestres del Museu Picasso
- A partir d'acompanyar els alumnes a les activitats del Museu Picasso
- En cursos de formació d'altres entitats
- Interès personal
- Digues-nos com

4. Per què diries que es va decidir aplicar-lo en el Museu Picasso de Barcelona?

5. Entens el VTS com un mètode per...? *

6. Aquí tens un llistat amb els objectius dels serveis educatius. En quin grau penses que s'han assolit? *

	Gens	Parcialment	Completament
Oferir un espai per poder produir un impacte en l'alumnat, afavorint un canvi en la seva manera de mirar l'art.	☐	☐	☐
Generar en l'alumnat curiositat i interès per aprendre més	☐	☐	☐
Donar a l'alumnat un paper actiu, fent-lo protagonista del procés d'ensenyament- aprenentatge	☐	☐	☐
Afavorir l'alfabetització visual de l'alumnat potenciant les seves capacitats d'observació, reflexió i deducció i incrementar el seu esperit crític	☐	☐	☐
Desenvolupar les seves habilitats verbals i comunicatives	☐	☐	☐
Oferir una metodologia que presenti el museu com a espai de debat on els alumnes aporten el seu coneixement i, en grup, treballen en la construcció de significats i lectures de l'obra d'art propis.	☐	☐	☐
Donar a l'obra un paper central més enllà de la història	☐	☐	☐
Adaptar les visites al nivell cognitiu i de desenvolupament estètic dels alumnes	☐	☐	☐

Anexo A4 Cuestionario para los y las docentes

7. Valora del 1 a 5, sent l'1 molt baix i el 5 molt alt, el desenvolupament dels següents aspectes per part dels alumnes durant l'activitat: *

	1	2	3	4	5
Motivació	☐	☐	☐	☐	☐
Atenció	☐	☐	☐	☐	☐
Participació	☐	☐	☐	☐	☐
Expressió oral	☐	☐	☐	☐	☐
Capacitat d'observació	☐	☐	☐	☐	☐
Capacitat de reflexió	☐	☐	☐	☐	☐
Capacitat de deducció	☐	☐	☐	☐	☐
Capacitat d'argumentació	☐	☐	☐	☐	☐
Continguts	☐	☐	☐	☐	☐
Conducta	☐	☐	☐	☐	☐
Satisfacció	☐	☐	☐	☐	☐

8. Què penses que aporta l'activitat a l'alumnat? *

9. Com han reaccionat els alumnes a l'atorgar-los un paper més actiu dins el procés d'ensenyament-aprenentatge? *

	Molt negativament	Negativament	Indiferent	Positivament	Molt positivament
Reacció dels alumnes	☐	☐	☐	☐	☐

10. Com valores tu aquest paper més actiu? *

	Molt negativament	Negativament	Indiferent	Positivament	Molt positivament
Valoració personal	☐	☐	☐	☐	☐

11. Hi ha alguna cosa que t'ha sorprès de les reaccions dels teus alumnes? Quina?

12. Quins punts forts penses que té el mètode VTS per la formació dels vostres alumnes? *

Anexo A4 Cuestionario para los y las docentes

13. I els punts febles? *

14. En d'altres projectes que s'ha fet amb escoles, s'ha detectat la importància de la continuïtat al llarg del temps d'aquest mètode. Creus que pot ser útil en els alumnes la seva aplicació en una única sessió? Per què?

15. Haves utilitzat aquest mètode abans de fer una activitat amb VTS al MPB? *

- Sí, en activitats prèvies al Museu Picasso Barcelona
- No
- Digues-nos on

16. Després d'aquest contacte amb el VTS, t'interessaria formar-te en aquest mètode per a utilitzar-lo posteriorment a l'aula?

- Sí
- No

17. Com penses que es podria millorar l'aplicació del VTS al Museu Picasso Barcelona? *

18. Si us plau, fes servir aquest espai per si vols aclarir algun aspecte o fer-nos arribar una reflexió sobre temes que no hem tractat.

NOTAS DE CAMPO ONP

Observadora:	Día:
Centro:	Hora:
Tipo de actividad (VT, VD):	CURSO ESCOLAR:
Título de la actividad:	
¿Han trabajado Picasso en clase?	
¿Es el recorrido estándar?	
¿Han venido antes?	
Primeras impresiones del observador	
Contexto y circunstancias Cuadro 1	
Contexto y circunstancias Cuadro 2	
Contexto y circunstancias Cuadro 3	
Contexto y circunstancias Cuadro 4	
Comentarios e interpretaciones del observador	
COMPORTAMIENTO DE LOS ALUMNOS	
PARTICIPACIÓN	
¿Cuál es la actitud de los que no hablan?	

¿Busca el educador hacer participar a los que no intervienen? ¿Qué estrategias utiliza?

ALFABETIZACIÓN VISUAL/ASIMILACIÓN DE LA METODOLOGÍA

¿Se produce una asimilación del método VTS a lo largo del proceso de análisis de las 4 obras? (Aprenden a contemplar, reflexionar y justificar sus respuestas mediante aspectos observados en la obra)

PENSAMIENTO CRÍTICO

¿Relacionan entre sí las obras?

DESARROLLO HABILIDADES VERBALES Y COMUNICATIVAS

¿Los alumnos recuperan expresiones y término introducido por el educador a lo largo de la actividad?

¿Se observa una evolución en la manera de expresarse al comentar las obras?

EL MUSEO COMO ESPACIO DE DEBATE

¿Se produce un diálogo respetuoso entre los niños?

¿Se escuchan entre ellos?

¿Respetan las opiniones de sus compañeros?

ADAPTACIÓN A LAS NECESIDADES COGNITIVAS

En general, ¿muestran los alumnos algún problema de comprensión?

FORTALEZAS

¿La metodología ayuda a mantener la atención? (Durante las preguntas, pero también durante el diálogo, escuchar a los otros)

¿El educador trata con igual consideración los comentarios de todos los alumnos?

Anexo A5 Observación no participante

DEBILIDADES

¿Qué papel ejerce el docente durante la actividad en el museo? (Se mantiene al margen; puntualiza o amplía las respuestas de los alumnos; aporta información que no han dado los alumnos o el educador...)

CRÍTICAS AL VTS

¿El educador aporta información nueva durante la actividad? ¿Bajo qué premisas?

OTROS

¿Se produce alguna acción, interacción o actitud inesperada?

Anexo A5 Observación no participante

PAUTA DE OBSERVACIÓN NO PARTICIPANTE

ESCUELA: FECHA: HORA: CURSO ESCOLAR: MODALIDAD VISITA:

CUADRO N°:

INDICADORES	ÍTEMS EVALUABLES	ESCALA/ SÍ O NO					COMENTARIOS
CONSECUCCIÓN OBJETIVOS SE (COSE): PARTICIPACIÓN/ ALTA PARTICIPACIÓN	1. ¿Cuántos alumnos participan de forma espontánea?	Ninguno	Algunos	Mitad	Muchos	Todos	
COSE: MOTIVACIÓN/ IMPLICACIÓN	2. ¿Muestran señales de estar motivados? (Levantar la mano nerviosos, pidiendo el turno de palabra; se quedan intervenciones sin recoger porque no hay tiempo	Sí		No			
AOSE: CURIOSIDAD, INTERÉS PER SABER MÁS	3. ¿Hay alumnos que continúan hablando de la obra después de dar por cerrado su análisis? (Mientras se desplazan a la siguiente obra...)	Sí		No			
COSE: DESARROLLAR UN PENSAMIENTO CRÍTICO. ATONOMÍA, CAPACIDAD PARA HABLAR DE CUALQUIER OBRA	4. ¿Aportan respuestas que son fruto de la observación?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
	5. ¿Son reflexivas y razonadas?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	

Anexo A5 Observación no participante

COSE: APRENDIZAJE COLABORATIVO, GENERAR CONOCIMIENTO COLECTIVO MEDIANTE EL DEBATE	6. ¿Tienen en consideración los comentarios previos de los compañeros a la hora de dar su opinión sobre una obra?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
	7. ¿Los comentarios de los compañeros les hacen cambiar de opinión o ver cosas diferentes?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
COSE: PAPEL SECUNDARIO DE LOS CONTENIDOS HISTÓRICOS DE LA OBRA	8. ¿Basan los alumnos sus interpretaciones en datos historicistas?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
AOSE: FAVORECER EL ANÁLISIS DEL PROCESO CREATIVO A PARTIR DE LA OBSERVACIÓN DE LA OBRA ORIGINAL	9. ¿Los niños justifican sus comentarios mediante aspectos formales como la técnica, la pincelada, etc.?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
FORTALEZAS	10. ¿Cuántos mantienen la atención a lo largo del cuadro?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
	11. ¿Los que más atentos están son los que están en las primeras filas?	Sí		No			
	12. ¿Son los temas de interés de los alumnos los que marcan el debate?	Sí		No			
	13. ¿Comentan la obra relacionándola con su vida?	Sí		No			
DEBILIDADES	14. ¿Muestran señales de cansancio? (Bostezos, distracción...)	Sí		No			

Anexo A5 Observación no participante

CRÍTICAS AL VTS	15 ¿Es verdad que el análisis no trasciende nunca los aspectos estéticos y formales?	Sí		No			
	16. ¿Comentan las obras relacionándolas con su entorno sociocultural?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	
	17. ¿Aparece el contexto sociocultural en el que se realizó la obra en algún momento del comentario?	Nunca	Raramente	A veces	A menudo	Siempre	

ANEXO B.

DESCRIPCIÓN DE LAS PERSONAS QUE HAN PARTICIPADO COMO INFORMANTES MÁS ALLÁ DE LA MUESTRA

Anexo B. Descripción del perfil de los informantes que no forman parte de la muestra

Se recuerda que, para proteger el anonimato de estas personas se ha optado por realizar una descripción general de sus perfiles y por utilizar el femenino como género gramatical neutro. Solo en el caso de aquellas personas que nos han dado su permiso, aparecen los nombres y los datos que permiten identificarlas.

Identificador de la persona informante	Descripción que no pone en riesgo su anonimato (si es el caso)
Responsables del proyecto <i>Mira!</i> : <i>Montserrat Sampietro</i> <i>Isabel Abad</i>	En noviembre de 2015 se entrevistó a las dos personas responsables de la creación del proyecto <i>Mira!</i> que quedaban en activo. Ambas tenían cargos de técnicas de programas culturales en la <i>Fundació La Caixa</i> de Barcelona.
Educadoras del Museo Picasso de Málaga: <i>José María Pacheco Otero</i> <i>Mamen Gómez Torres</i> <i>Carolina Montufo Rojas</i> - -	En mayo de 2018 se realizaron observaciones espontáneas de dos actividades escolares basadas en la adaptación que este museo había hecho del VTS. Seguidamente se efectuaron entrevistas informales a las personas que habían conducido estas visitas taller y a la que ocupaba el cargo de responsable del departamento. Todas las trabajadoras del equipo educativo formaban parte de la plantilla y todas asumían tareas de gestión (excepto reservas), diseño y ejecución de actividades. Las tres entrevistadas llevaban años en sus respectivos cargos, con lo que pudieron hablarnos de la evolución del método en el museo desde su experiencia personal.
<i>Dra. Olga Hubard</i>	A lo largo de los meses de septiembre y diciembre de 2019 se realizaron tres entrevistas a la Dra. Olga Hubard, profesora del <i>Teachers College</i> de la Universidad de Columbia y directora del programa de Arte y Educación Artística del mismo. La Dra. Hubard había sido educadora autónoma del MoMA cuando aún se aplicaba el VTC (entre 1997 y 2005) y había desempeñado labores de técnica y directora de educación en varios museos. Tiene numerosas publicaciones de referencia sobre educación en museos de arte y metodologías dialógicas.

Anexo B. Descripción del perfil de los informantes que no forman parte de la muestra

<p><i>Dra. Ashley Mask</i></p>	<p>En diferentes momentos entre septiembre y diciembre de 2019 se llevaron a cabo conversaciones y entrevistas informales a la Dra. Ashley Mask, profesora de Educación en Museos de arte en el <i>Teachers College</i> de la Universidad de Columbia. La Dra. Mask había trabajado como educadora autónoma y como técnica y directora de educación en diferentes museos y formaba parte entonces del equipo de instructores de VTS Nueva York.</p>
<p>Metropolitan Museum: Educadora del MET</p>	<p>En noviembre de 2019 se pudo llevar a cabo una observación espontánea de una actividad escolar (primaria) del Metropolitan Museum de Nueva York, en la que la educadora combinaba el VTS con otras muchas estrategias metodológicas. Se realizó también una entrevista informal a esta educadora autónoma.</p>
<p>Educadoras de la National Gallery of Art, Washington D.C.:</p> <p><i>Julie Carmean</i></p> <p>Equipo de técnicas de educación, educadoras externalizadas y voluntarias del NGA</p>	<p>En noviembre de 2019 gracias a la enorme generosidad de Julie Carmean -técnica de educación formada en Harvard con Shari Tishman- y de sus compañeras de equipo, se llevó a cabo una semana de observaciones espontáneas y entrevistas informales a la <i>National Gallery of Art</i> de Washington D.C. Se entrevistó tanto a técnicas de educación (<i>staff educators</i>) como a las educadoras autónomas (<i>contractual educators</i>) y a las voluntarias que condujeron las actividades.</p> <p>Se observaron diferentes programas educativos, dirigidos a público escolar pero también al adulto, en las que se utilizaban rutinas de pensamiento inspiradas en el <i>Artful Thinking</i> de <i>Project Zero</i> (que incluye la rutina del VTS). Se siguieron con especial atención las distintas fases del programa <i>Art Around the Corner</i>, incluyendo la sesión final con las familias.</p>
<p>Educadoras del MoMA:</p> <p><i>Cari Frisch</i></p> <p>Educadoras externalizadas del MoMA</p>	<p>En diciembre de 2019 se realizó la observación de una actividad escolar en el MoMA de Nueva York. Aunque el MoMA ha reemplazado el VTC desde hace muchos años por metodologías basadas en la indagación que permiten el uso de información contextual, pudimos observar que las</p>

Anexo B. Descripción del perfil de los informantes que no forman parte de la muestra

	<p>preguntas del VTS eran una de las muchas estrategias utilizadas por la educadora par afomentar el diálogo.</p> <p>Antes y después se realizaron entrevistas informales con educadoras externalizadas (<i>contractual educators</i>) y con Cari Frisch, una de las técnicas del DEAC (<i>staff educator</i>) con 16 años de experiencia en el cargo.</p>
<p>Guggenheim Museum NYC:</p> <p><i>Educadora X</i></p>	<p>En noviembre de 2018 se realizó una observación a una actividad escolar del <i>Guggenheim Museum</i> de Nueva York, en la que de nuevo se apreció el uso del VTS en combinación con otras estrategias didácticas. La educadora que condujo la actividad resultó ser una de las técnicas de educación que habían creado el VTC en el MoMA a finales de los años 80 junto a Phillip Yenawine. Aunque ya no trabajaba en el MoMA, continuaba ejerciendo de educadora autónoma en varias instituciones de Nueva York. Tras una primera conversación informal en el Guggenheim, se realizó una segunda más estructurada en la que la educadora aportó numerosas claves para reconstruir la historia del VTC/VTS.</p>
<p>VTS organization:</p> <p><i>Amy Chase Gulden y Gretchen Baudenbacher</i></p>	<p>En noviembre de 2019 se realizaron una serie de entrevistas informales a Amy Chase Gulden y Gretchen Baudenbacher. formadoras VTS y miembros de la organización en su sede de la región de Nueva York, con una experiencia de 13 y 16 años, respectivamente. Tras una entrevista informal con Amy, se tomó parte en una formación VTS en el Brooklyn Museum conducida por Gretchen y dirigida al profesorado, a la que siguió una conversación informal. Ambas hablaron desde su experiencia personal, puesto que no desempeñaban cargos de dirección entonces.</p> <p>En septiembre de 2021, se volvió a contactar con ellas para contrastar si se habían producido cambios en las instrucciones de la organización sobre cómo aplicar el VTS. El material actualizado que nos han proporcionado se recoge en el anexo E .</p>

Anexo B. Descripción del perfil de los informantes que no forman parte de la muestra

<p>MNAC:</p> <p><i>Esther Fuertes</i></p>	<p>En febrero de 2020 se entrevistó a Esther Fuertes, técnica de educación del MNAC, con una larga experiencia y formadora del equipo de educadoras y de los programas que produce el museo en relación al VTS. Actualmente, es la responsable del DEAC del museo.</p>
<p>Artium de Vitoria:</p> <p><i>Charo Garaigorta</i></p>	<p>En diferentes momentos a lo largo de el proceso de investigación, pero sobre todo en el otoño de 2020 y en septiembre de 2021 se han mantenido conversaciones con Charo Garaigorta, que desde 2001 es responsable del departamento de educación y programas para públicos de Artium. Museo de Arte Contemporáneo Vasco.</p> <p>Tras finalizar Bellas Artes en la UPV, Garaigorta vivó 14 años en Nueva York, donde estudiaría Arte y Educación en la Universidad de Columbia y trabajaría en los departamentos de educación de diferentes museos como el MoMA, The Bronx Museum, for the Arts., El Museo del Barrio y Guggenheim NYC. Nos interesaba especialmente su trabajo en el MoMA cuando aún se utilizaba el VTC, ya que esto le llevó a plantearlo como una de las múltiples fuentes de inspiración a la hora de crear la metodología educativa del centro de arte de Vitoria</p>

ANEXO C

TRANSCRIPCIONES DE LOS INSTRUMENTOS

EN VERSIÓN ORIGINAL (CATALÁN)

2.1.2 Origen del proyecto y problema de investigación

[...] quan es va constituir el departament amb serveis educatius al museu jo no hi era, però quan me incorporo al cap de un any hi havia una línia historicista molt clara, que volia ser molt oberta i vinculada a l'obra em... no només amb la historia de Picasso sinó també en un context, en un context mes ampli, com s'inscrivía a una historia de l'art, com s'inscrivía en un moment socio-cultural, com s'inscrivía en un entorn, específic, geogràfic etc... no? I donar aquesta visió transversal de l'obra i ens pensàvem que en aquesta metodologia si que fèiem servir una de las estratègies de debat em... pròpies del VTS, però que el que després també vam veure es que el que fèiem era una miqueta preguntes intentant guiar amb els alumnes cap aquella resposta que nosaltres volíem per anar continuant amb el nostre guió no? (SE)

[...]

Fèiem unes visites molt ben fetes molt ben pensades em... amb uns.. que te vaig explicar per que tu vas a estar fent-ho, però amb uns guions molt tancats i molt pensats per conduir l'alumne per una historia a través de la nostre col·lecció, a través de quatre obres concretes. (Responsable del SE)

Abans no, abans era bolcaves tu els continguts i algú... evidentment fèiem preguntes i tal no? i algú podia dir si perquè tal, però abans no era lu prioritari escoltar-los, si que ho feies a través del diàleg però clar anaves amb el rellotge de “vale a ver este que no se me enrolle mucho que tengo que ir a... no?” (Educadora 1)

Mira, el pas decisiu va ser la incorporació del Bernado Laniado Romero que ens va demanar que féssim una reflexió en profunditat de si estàvem realment aconseguint aquet debat que nosaltres dèiem que aconseguíem amb las nostres visites tant a les dinamitzades amb els tallers i em.. amb ell vam fer un seguiment de les visites per detectar si això estava realment passant o no i vam veure que no, i llavors es quan ell ens va demanar que reflexionéssim sobre aquesta metodologia que té diferents (vessants) eh? [...] (Responsable del SE)

[Entrevistadora⁵] La transició entre la metodologia anterior i la metodologia nova, com la vas viure?

[Educadora 3] Va ser difícil i em va deixar molt en fals.

---

⁵ A partir de ahora, E.

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[E] Què vol dir que et va deixar molt en fals?

[Educatrice 3] En fals vol dir que no em sentia segura a l'hora de fer la visita, em sentia molt insegura, em creava molta inseguretat perquè no tenia on agafar-me per fer la visita.

[E] En el sentit de que et faltaven indicacions més clares o en quin sentit?

[Educatrice 3] En el sentit de que em faltaven indicacions més clares, però sobre tot perquè no se'm permetia fer qualsevol explicació pròpia i jo estava acostumada a explicar el que hi havia als quadres i en aquest cas no ho podia fer.

[E] Vols afegir alguna cosa més sobre el procés d'implementació?

[Educatrice 3] Sí, no va ser fàcil i em va fer plantejar si realment jo volia continuar fent aquesta feina amb aquesta metodologia. (Educatrice 3)

[E] Com vas viure la implementació d'aquest mètode?

[Educatrice 5] A veure, al principi va ser una mica complicat perquè venien de fer unes vistes discursives. Per una altra banda, a altres centres sí que fèiem un mètode més semblant al VTS, que no.. d'una manera més oberta, a la Fundació Antoni Tàpies, que no és el mètode però.. Potser la primera formació no ens va ajudar massa, perquè no va ser massa concreta. Nosaltres potser necessitàvem algú que ens donés més la mà a l'hora de començar aquest procés perquè jo crec que per nosaltres, com a mínim per mi, era complicat el tema del parafraseig quan no et senties còmode amb allò que havia dit el nen. I això al principi, el que diuen els alumnes, jo notava que em feia sentir incòmoda parafrasejar-ho jo. Posteriorment, tot aquest pes que tens de tot allò que saps i com has dut la teva feina fins llavors, es va relaxant i comences a entendre i a poder aplicar el mètode amb més tranquil·litat i més llibertat.

[E] En un principi convivia les dues metodologies, oi?

[Educatrice 5] Sí.

[E] I com va ser això?

[Educatrice 5] Tampoc ens ajudava. Per una banda has de plantejar-t'ho com quan vas a un altre centre i treballes de maneres diferents però clar, era al mateix centre i a vegades amb la mateixa obra. I això complicava una mica la tasca, perquè al principi sobre tot intentes ser molt estricte. Després crec l'actitud no és estricta perquè ja estàs còmode, però al principi estàs forçant una actitud. Llavors, aquest fet de navegar entre dues aigües no ens va afavorir gaire, va costar. Jo crec que això en general ens costava a tots. (Educatrice 5)

[E] Com va ser la transició? Tu aquesta transició com la vas viure?

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[Educatrice 2] Pues això, de vegades bé de vegades malament... clar el que passa que quan estàs en un grup ja no és només que et funcioni sinó que també és inevitable que busquis els feedback dels professors, quina cara fan, com s'ho prenen. Et sap greu quan els veus que estan perduts, o que estan enfadats o que estan... llavors a vegades estàs atent una mica a aquestes reaccions i no sempre eren bones, al revés, moltes vegades la gent reaccionava de forma una mica, però què esteu fent, no?. I jo crec que tampoc no dominàvem del tot, al menys jo eh, potser era jo, altres persones ho feien estupendament (riu), però jo de vegades, si te n'anaves una mica més cap al teu terreny no?, et senties més còmode. Nosaltres treballàvem per parelles als tallers, i això també és una ajuda, sempre ho he dit, el fet d'estar amb algú més, et fa acotar molt més. Fins a on arribes, o t'equivoques, o... veure a un altre company és molt bo, penso que... que et posa una mica amb relació amb com ho fas tu no?, i et permet eh modificar o..., modificar coses.

(Educatrice 2)

5.1.1 Puntos fuertes

Que cadascú pugui donar la seva opinió. (Estudiante 398)

Desenvolupar l'esperit crític i la importància de totes les aportacions. (Docente 4)

Totes les respostes son valides, tots els comentaris dels infants son rebuts amb la mateixa neutralitat i així cap no queda desqualificat i no juguem a endevina què estic pensant que això coarta molt per aquí hi ha la por a equivocar-se i aquesta es un dels punts forts. no?

(Responsable de los SE)

Descobrir que poden fer això, es poden expressar com ells pensen, això em sembla molt important, perdre les pors a dir el que pensen. El... jo he sigut una alumna tímida, pues penso que pels tímids és una bona cosa perquè encara que aixequis la mà i et posis vermell, pues allò que et diuen no serà considerat bé o malament, sinó que serà agafat com ho diu. Això em sembla molt, molt interessant. I per tant, per ells és molt bo, perdre aquesta por a parlar també, no? (Educatrice 2)

I també pels profes, per això que dèiem també no? de canvi de rols, de descobrir que igual hi ha un nen o nena que igual doncs tu no tens massa... no se massa consciència de que.... i et digui

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

“ala però aquest nen te una... una sensibilitat artística que no sabia”, i és com “ala que guai no”? esta molt bé.

[E] És això al que et referies quan deies canvi de rols?

[Educatadora 1] Canvi de rols de que per exemple igual sempre hi han els mateixos que parlen a les classes no? i hi han uns altres que no parlen mai per exemple, i llavors clar amb el VTS no?, si que és veritat que n’hi ha uns que sempre tenen el braç alçat, però a la segona obra jo ja estic dient, bé i ara com a convidats especials les persones que no han parlat. I llavors, clar vas com una mica frenant als que acostumen a parlar que ja... és com... ja convides als altres i aquí si que a vegades hi ha com canvis de rols. O per exemple això, de profes que et diguin ostres aquest nano..., a vegades hi han nanos que tenen com una, bueno que flipen amb el que tenen al davant no? i clar, igual els profes no el tenien com catalogat aquell nano com que sigui algú que... no? es com ala quina descoberta no? que li agradi o que tingui aquest interès, o que per exemple es fixi amb coses que altres, com coses molt plàstiques. És que clar cadascú de nosaltres tenim com uns interessos o... i això es curiós. (Educatadora 1)

Crec que és molt interessant i ahora emmm... adequa els continguts al nivell de grup. Ells mateixos se’ls autoregulen, no? Sí, exacte. I además si hi ha quelcom que no han entès o que no els hi ha quedat clar emmm és molt més fàcil preguntar-ho perquè ho ha dit un company, no? Llavors és com una conversa al mateix nivell, no? (Educatadora 5)

[Es un método para la] Integració i participació de tots els alumnes (Docente 3)

[...]i com que de repent no hi han preguntes bones ni dolent que no hi ha respostes bones ni dolentes a vegades es fa brillar a aquet alumne que tu dius normalment mm... no es el brillant. Aquesta, aquesta cosa de crear una zona de confort on totes las preg- on tots els comentaris son positi- son vàlids això els, els empodera ((riu)) molt! Això son las fortaleces que hem detectat a la practica realment eh? Aquesta sempre el comentari típic de... ui aquet nen no hagués dit mai que fos possible que fes aquestes comentaris. (Responsable del SE)

Les mancances de coneixements previs en molts dels alumnes (nouvinguts, nee..) fan que no aprofitin al màxim l'activitat. (seria bo que abans de venir, poguèssim avisar dels alumnes amb nee que vindran) (docente 11)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Tenint en compte l'edat dels alumns (Docente 22)

Poder opinar de las obras (Estudiante 58)

Que tots hem pogut dir què ens semblava, fer teories de què significava i que les dues educadoras ens ajudaven si no sabíem com es deia alguna cosa. (Estudiante 270).

Després per altra banda a nivell cognitiu jo crec que aprens a pensar, primer mirar i després basar-te en una cosa objectiva per argumentar el que has vist. (Educadora 8)

[...] sentir-te capaç de dir qualsevol cosa, de parlar d'un quadre no i que parlar d'un quadre no sigui una cosa que hakis de ser un super expert sinó que tothom pugui parlar des de punts de vista diferents, a nivells diferents o el que sigui però això no, com aquesta tranquil·litat davant d'estar mirant un quadre o una obra.. (Educadora 7)

Llavors... si, a nosaltres nos agradaria molt que fóssim una primera pedra una primera totxana cap a una construcció de la autonomia davant l'obra d'art. El públic esta molt, molt, molt desconnectat no? de l'art contemporani, no te una capacitat de comprendre lo que es. [...] ( ) precisament pensàvem que teníem una situació idònia per donar aquesta primera eina de comprensió cap aquest passat (riu), el donar aquesta primera autonomia de que jo em puc enfrontar a qualsevol obra d'art i soc capaç de gaudir-la de treure.. d'extreure unes conclusions... (Responsable del SE)

Aprendre a desenvolupar el pensament i l'observació. (docente 9)

Ajudar els alumnes a raonar, deduir i connectar idees a través de l'observació atenta d'obres d'art (docente 20)

El que mes m'agradat era escoltar les opinions del altres (estudiante 129)

Quan els companys descubrien alguna cosa als quadres!! (Estudiante 90)

Hi ha una cosa que diu el Philip que a mi m'agrada molt que diu que el mètode el que ens permet, o sigui, un com dels missatges d'aquest mètode i jo de veritat que ho crec e? és que

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

podem estar en desacord però no en lluita no? no en conflicte i això jo crec que és la clau no del VTS no? de poder estar tranquil·lament tot un grup veient una obra i un argumenta i creu que està passant això i un altre creu en una altra cosa i també ho argumenta i ho creu i ja està i no passa res. De vegades penso, ostres si haguéssim fet més VTS al nostre passat igual les coses anirien una mica diferent no? perquè les opinions no tenen perquè ser sempre la mateixa no? aquesta cosa de hem d'estar tots d'acord, "no por que"? Podem estar en desacord però sense que hi hagi conflicte. Tu m'ho has argumentat, jo t'ho he argumentat, perfecte. Jo trobo que això, ells se n'adonen perquè ho viuen i això està molt bé. (Educatora 1)

[.] de punts forts... un altre també seria aquest debat, no? Aquest debat tranquil, no? que això és una cosa que el... què vols dir debat tranquil? Sense violència [riu]. Com... com... estem parlant, tenim punts de vista diferents i no passa res. No, jo penso que l'art pot oferir això. Només l'art? Bueno, que és un àmbit en el que pot passar això. Penso que quan et poses a parlar de política o de futbol o d'altres aspectes més... sempre hi ha un puntet més de violència, jo crec que l'art afavoreix com aquest punt de vista una mica pacífic i de... de com d'entendre de... de portar un debat d'una forma tranquil·la i tolera (Educatora 7).

M'ha agradat que l'educadora ens hagi explicat coses interessants. (estudiant 421)

Haver explicat nosaltres els quadres. (estudiante 432)

Però si volem potenciar el aprenentatge, i això es el que ens podia aportar el VTS. Jo ara sento que les visites estan vives, els alumnes segueixen parlant sobre l'obra entre... en els transits i això no passava abans ((riuen)) no? I que hagi un que encara se ha quedat amb la cosa que t'havia de dir no? O que ho parla amb un company [E]: (s'apropa i te diu...) [A]: si, si per que si no explota [E]: ay! Pobre [A]: llavors, quins punts forts pensàvem que teníem? Doncs aquesta capacitat no? Em sembla que son mes o menys inherentment ho he respost no? (Responsable del SE)

Els nens han estat molt contents i atents amb l'activitat. (Docente 19)

Fa pensar i fer-se preguntes i desperta la curiositat. (Docente 16)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Avantatges que potser els alumnes surten més entusiasmats o més emm (silenci) més distrets potser. Abans els alumnes es cansaven potser per tota la teoria i la tàctica no? Era massa informació i es feia massa feixuga massa pesada no? Amb aquest mètode els.. no l'avantatge és que és més lleuger potser i no els hi dóna als alumnes una sensació d'estar fent classe tot i que surtin conceptes que farien a classe no, la visió que es té des de fora no és de no és com del rigor d'una classe de donar un contingut, d'aplicar-lo; el contingut surt però d'una altra manera i no se n'entera de que estan.. (Educatora 6)

El principal és fer protagonista l'obra. Perquè jo crec que això sí, venint de les visites que veníem del Museu Picasso, arrossegant aquelles bosses plenes de làmines... et fas conscient de l'estona que els nanos miraven el quadre. I tota l'estona que els nanos estaven mirant les làmines i després un fet que és inevitable que miren l'educador que tenen davant perquè això costa molt... i llavors el tornar sempre aquesta atenció al quadre crec que és molt, molt interessant.. (Educatora 5)

Be, em... aquesta es la nostre adaptació que nosaltres hem buscat, uns fils conductors on hi hagi uns continguts bàsics que naturalment surtin de l'observació de l'obra i després, jo soc molt fan d'incorporar píndoles informatives com aquelles informacions que estiguin vinculades directament al comentari, però breus. En un VTS pur no aportarien aquestes informacions, tot i que amb el parafraseig juga no? amb el parafraseig es juga a millorar el llenguatge no? Be doncs en aquest millorar del llenguatge també pots millorar alguns conceptes artístics. Si algú diu, estan representats amb quadrats i rodones, doncs si estan fets, estan representats amb figures geomètriques com fem sovint amb un llenguatge cubista. O si surt llenguatge cubista parlar de aquest llenguatge cubista no? Demana'ls-hi informació, que t'ho expliquin ells (per això) no? ((riu)) no facilitar tota la resposta sinó...(Responsable del SE)

Home, buidant una mica les sales, “se hace un poco imposible”, aquests dos últims dies que era de pluja, era horrosós, o sigui... i clar, és molt difícil, perquè si has de fer diàleg i tens tot aquell batibull, ja fan esforç ja, els nanos, però costa una mica. Sí, aquest seria una de les coses, no, com tenir una mica més de... però clar, és impossible, és com una guerra una mica perduda en el Museu Picasso. Ahir s'havien acabat de vendre els tiquets a les dues del migdia, imagina't com estava el museu, era terrible. Clar, una mica difícil. (Educatora 1)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Amb visites tancades a escoles, de vegades els grups amb guia distorsionen, la gent amb audioguies no. (Docente 6).

Intentant organitzar les visites escolars en les hores de menys afluència de públic general. (Docente 14)

Si, que la llent [gent] etigues mes callada perque s'escoltava de fons. (Estudiante 57)

Grups petits. Hi ha una gran diferència entre un grup petit de quinze a un grup de trenta. Tornem a lo mateix: l'excés de participants dilueix la participació. Li treu protagonisme.. no sé, acaba donant-li protagonisme als quatre llestos que sempre són els protagonistes, que aixequen la mà sempre, que tenen la idea primer, que ho saben tot perquè.. (Educatrice 3)

Que en comptes de seure tots a terra, com que ocupem molt espai, separar-nos en dos grups. (Estudiante 295)

Que hi hagués bancs per seure no només el terra perquè des de terra es veu el reflex de la llum i no es veuen bé els quadres. (Estudiante 470)

[...] per tal de donar a conèixer vam a augmentar el numero de visites que fèiem trimestrals. Perdona, visites, les trobades que fèiem a mestres informatives. Els vam augmentar, els vam passar... abans fèiem dues anuals al principi de curs i vam passar a fer-les trimestrals i oferir tres franges horàries diferents, dos dies entre setmana, un cap de setmana al matí, dissabtes al mati també em.. i be de tendre vint i cinc mestres al any vam passar a tendre noranta al primer any, això ha disminuït perquè` tenim un alt índex de mestres repetidors, per tant ja no estan tornant a venir, però, però això ha estat, això va anar força be, tot i que molts mestres venien i encara hi ha mestres... Aquesta es la queixa eh? O sigui després si vols pots veure els formularis i això ha anat disminuint, aquesta queixa ,però encara hi és, encara el que demanen es fer mes hores, mes dies, mes dates, mes... (SE)

Informar prèviament al professorat de la metodologia. (docente 4)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Després, crec que el tema que s'està fent ja, e? però, la informació a les escoles. Hi ha una cosa que ja li vaig a les noies de... bueno a las [técnicas del SE], i és que la gent llegeixen la carta que se'ls hi envia, però sembla que a vegades no la llegeixen bé, i que el que fan és treballar els quadres que anem a veure, els treballen ja a l'escola abans de venir, llavors els nens quan veuen, este ya lo hemos trabajado, este ya lo hemos hecho, ya lo hemos visto... i a vegades és bo, i a vegades és dolent això, i no sé si és que s'ha de canviar la formulació de la carta per a que es quedi clar que no?, perquè sembla que no llegeixin bé, e... la carta està feta, però... a [la persona responsable del SE] li vaig dir també. Sembla que no llegeixen bé aquesta carta, no sé si és que s'ha de canviar alguna cosa en la... gràfica, i... no sé si és pot fer, e, perquè jo crec que ja ho fan bastant, però el tema de que les escoles, o sigui les persones que venen estiguin més informades sobre el tema. (Educatora 8)

Que explicar la metodologia sigui informar que la metodologia és una metodologia oberta, on es pregunta a l'alumnat i on totes les respostes són correctes, però no explicar la metodologia. Perquè el que fan és enviar les preguntes i les respostes a l'escola, amb les imatges que es veuran a la visita.

I aleshores comença el professor a aplicar la metodologia VTS a l'escola i no sabem com s'està aplicant aquesta metodologia. A l'escola reben un full informatiu amb les preguntes que farà l'educador, no?, i amb les possibles respostes. I clar, si ells agafen aquest full informatiu i comencem a aplicar el mètode a l'escola, que molts ho fan, perquè és el que se'ls convida a fer des del Museu Picasso, moltes vegades es comença a fer anar un mètode erroni a l'escola. Aleshores arriben al museu i es veu, no?, es veu com aquesta diferència.. Han de saber de què es tracta però no ho han d'aplicar el mètode. Des del Museu Picasso se'ls convida a que ho apliquin abans de venir i crec que això és contraproductiu per a l'educadora, perquè moltes vegades les preguntes que fan les professores no són les del mètode. "Què veus al quadre que et faci dir això" no és un "Perquè?", no? Aleshores, aquí està la diferència, una mica..

[E] I creus que això afecta després la dinàmica a sales..

[Educatora 6] Sí. Sí, perquè moltes vegades quan han practicat el mètode comencen a fer-te com una història i no callen mai. Comença un nen a explicar. Aleshores és com el juego del teléfono, no? Que ho torna a dir tot el mateix més una miqueta una altra informació.

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

I així seguim. I això es nota molt quan venen amb.

Jo crec que se'ls hauria d'informar del mètode però sense donar-los contingut del mètode i ja s'ho trobaran quan arribin al museu. (Educatora 6)

Que ens expliquessin la veritat del quadre m'hauria agradat. (Estudiante 283)

Si. Que ens podian dir que si era veritat [veritat] o mentira el que deien (Estudiante 61)

Ummm. A mi em crea una mica de dubte, em crea una mica de dubte quan després d'estar una estona parlant d'un quadre hi ha nens que diuen i quina... i quina era... què era al final? No? com si hi hagués una resposta correcta. I llavors clar, llavors els hi explico que no hi ha una resposta correcta. (Educatora 7)

Si, que ens imaginem que està passant i després l'educador ens ho expliqui (Estudiante 87)

Penso que caldria complementar les idees aportades pels alumnes amb la història real de les obres observades. (Docente 20).

Home, jo faria un tipus de visita que barreges una miqueta de discurs, adaptat a cada edat perquè així, tampoc m'agrada aquest punt de tant ... És un punt un poco de despindolao, també.. Que potser l'alumne també li agrada que li diguin qui era Picasso, amb una pinzellada bàsica. Però és que no hi ha res, és zero.. Se'n va d'allà, amb una història.. I coi, també estaria bé quatre pinzellades sobre Picasso. Sí, jo completaria la visita amb això. [E] ¿Aquests continguts que deies adaptats al nivell? [A] Adaptats al nivell de cada grup segon criteris educatius, de no sé qui, qui sàpiga d'aquests temes.. (Educatora 3)

Pues per exemple, amb el tipus d'obra que fem al Picasso, per exemple, les Meninas... no poder... no es pot ensenyar una foto de les Meninas de Velazquez no? Doncs és clar, a vegades complica una mica les coses perquè alguns ho saben, però tenen un record així una mica tal... o estàs parlant d'un quadre que és un quadre fantasma, que no han vist mai. Per tant, per què no es podria fer? Perquè ben bé que el Yenawine a les visites feia una comparació entre dos quadres, no? O deia, mira doncs aquí mirem això, a mi em va semblar molt interessant i ho aplico a les meves VD o en les meves visites amb francesos o anglesos. Llavors, de vegades això que sigui

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

tan sec, segons quina obra... és una mica difícil; encara que tu també dius bueno es lo que hay... arribarem on arribarem (Educadora 2)

Si si si per tant.. clar... i el altre dia una persona, justament divendres passat, una persona amb que després vaig tenir la oportunitat de parlar-hi mes, deia públicament que les preguntes li semblaven molt limitants, que es podien fer preguntes mes mes mes interessants que las que fa VTS saps? Clar però preguntes se poden fer moltes i el VTS de fet el Philip no se si ho vas veure que ell ja fa també, fa les preguntes bàsiques perquè esta en un procés de formació, però l'any passat quan va venir a fer-nos una visita també las va a derivar. Era doncs, era davant de Ciencia i Caritat, la primera pregunta que ens va fer era, suposeu que no sabeu res del Picasso, que aquesta es la primera obra que vegeu de ell, no?, què pensaríeu de Picasso? (i aquí hi ha..)

[E]: Un altre cosa totalment diferent del que sabem no?

[SE]: Si

[E]: Si, si, si seria una apertura important

[SE]: Si. (Responsable del SE)

Aviam sí que és veritat que contra més vegades apliques el mètode amb un grup més obert està i més fluït és el mètode i moltes més coses surten. Amb una visita d'una escola amb una hora a sales, 4 quadres, sí que és veritat que el primer quadre costa més arrencar, els segons ja s'animen més i el 4rt ja gairebé tothom vol participar.

Si aquesta mateixa escola vingués moltes vegades al museu, doncs la diferencia seria abismal no? en quan als resultats d'extreure el contingut del quadre. Amb una sola visita, d'una sola hora, potser es fa massa curt per entendre la metodologia i per treure-li profit. Sí que veig que seria interessant una continuïtat del mateix grup, no de la mateixa escola, diferents alumnes, sinó del mateix grup. (Educadora 6)

Sí, si, canviaria. I t'ho diré

per què! Perquè jo tinc grups d'americans molt sovint en edats d'adolescència i més grans, de 20 anys, i tots han passat, ja t'ho dic jo, per VTS i és automàtic. [...] S'enganchen de seguida perquè ja ho han fet molt. Ja que és una tècnica que s'ha implementat abans... i potser el que tu dius davant de la primera sessió es queden en blanc i no surten del malalt, a la segona millora i aquests mateixos nens són capaços d'introduir noves coordenades.... van aprofundint, sí.

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[P]Val, ho relacionem amb la durada.

[R] Ha de ser una cosa de llarga durada, segur. (Educatora 3)

Bé, clar, quan parlàvem d'aquests objectius del Museu Picasso era el que a mi em crea una mica de dubte perquè sí que està bé, crec que els nanos s'ho passen molt be, que surten coses molt interessants, tots aquests comentaris que ja hem fet previs, però que seria molt interessant que es seguís treballant amb... d'aquesta manera. És que quan et ve una escola que aplica el mètode VTS a l'aula, en alguna classe, en alguna matèria, realment com flueix la visita no té res a veure. I llavors, sí que seria interessant si els mestres estiguessin interessats en poder continuar... (Educatora 5)

Crec que pot ser útil perquè així experimenten noves metodologies de treball, però seria interessant continuar-ho, perquè practiquin i vagin aprenent a construir el coneixement entre tots. (Docente 20)

Potser es podrien fer 2 activitats, una a inici de curs i una a final al museu i enmig un treball al centre amb els Mestres. (Docente 11)

Tenim el taller d'avis que dura sis mesos, taller de memòria de gent gran, i es espectacular com amb vuit, deu sessions de VTS canvia completament la seva capacitat de parlar, que per al tercer mes ja te estan parlant de composició, de la intenció del artista, de color, vull dir es un canvi radical (SE)

Que no nomes mirar quatre cuadro, fer una mica de visita lliure (estudiante 67)

Sí, que ens deseixin [deixessin] mirar tot els cuadros a totes les salas. Una mica rapits [ràpids] (Estudiante 74)

5.1.2 Puntos débiles

Sí, no jo la valoro positivament, a veure, no sé si el museu Picasso és el millor museu per aplicar el VTS, per a, no sé si vindrà ara la pregunta d'aquest... [...] No, en el sentit de que molta gent ja sap molt d'aquest artista, ve amb unes idees molt preconcebudes, els cuadros molts, molts pocs tenen realment molt narrativa, i crec que per a determinats grups, necessiten

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

començar amb quadres amb més narrativa. No només amb retrat, o... és que clar, el retrat ha de tenir molta emoció ficada. Jo crec que els quadres, a mi personalment, no sé si és perquè... no sé, no el veig... els més fàcils per fer VTS. (Educatora 8)

Que no podien ser una miqueta més figuratius [els quadres]? En la de la noia perquè la camiseta era com rectangular. (Estudiante 62)

La majoria dels quadres eren abstractes i no m'agrada. (Estudiante 329)

No complim res [de la guia para seleccionar las imágenes de VTS] ((riuen)). No, a veure [a la guia] ells recomanen que per... per... per alumnes inexperts en lectura d'obres es comenci per obres que tinguin primer elements que tinguin primer elements narratius, que siguin molt narratives, amb escenes fàcilment reconeixibles del seu entorn, amb diversos personatges, on hi hagi interacció entre els diversos personatges, on hi hagi interacció entre persona i animal ,per exemple. Be, tot això nosaltres, la nostra col·lecció te molt poc molt poc. Per sort tenim una obra molt acadèmica que es Ciència i Caritat, que es un gran format, també recomanen formats grans, però els nostres es una col·lecció que te molts retrats i formats petits i això a vegades es molt complicat. Be el triem al partit que podem per que també te coses molt boniques, vull dir no tot, però be, comencem.. intentem començar per aquestes obres mes acadèmiques que també son les que els alumnes tenen mes dificultats amb començar a desenvolupar narratives i a començar fer hipòtesis i després sempre hi ha algun moment en que hi ha alguna obra, acostumen a demanar que no sigui un bodegons que no sigui pers- escenes sense personatges... sempre hi ha algun moment que aquestes normes ens les hem de saltar eh? hi ha obres que son mes fàcils que els altres i això també ho hem après a base de prova i error, hem fet proves entre nosaltres, després hem fet proves amb nens. A vegades estàvem molt convençuts que una obra funcionaria i al implementar-la em vist que no i això s'aconsegueix intentant tenir un canal força obert amb els educadors i anant reaccionant sobre la marxa i si lo detectem a mitjans de curs a final de curs amb aquesta trobada amb els educadors es on acabem d'anar perfilant les obres.

[E]: Però en principi us intentàveu, intentàveu seguir al màxim aquestes indicacions de les normes dins de la vostra col·lecció

[SE]: Si, si, si, sí (Responsable del SE)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Bueno, jo crec que... jo crec que una de les coses que ens molesta més és el soroll que hi ha a les sales. Crec que una qüestió que s'hauria de resoldre però no sé com seria que el diàleg fos... es pogués fer perquè moltes vegades passa que hi ha molt soroll de fons i clar, llavors els nens desconnecten. Si no senten el nen que tenen al darrera no s'esperen a que tu... a que tu parafrasegis i llavors entendre el que estava passant, sinó que de vegades desconnecta. Crec que això és una cosa que va en contra del VTS, el soroll a sales. I...mmm [pausa], no ho sé ara no se m'acut res més així... (Educadora 7)

Una altra seria les sales a nivell acústic, no se sent el que dius, els nens tenen cap*s? [no s'entén aquesta paraula] (Educadora 1)

Quan la gent parlava i nosaltres no escoltavem (Estudiante 168)

Que els bancs per seure feien molt soroll (Estudiante 146)

A l'haver de compartir les sales amb grups particulars no sempre es pot sentir als monitor. (Docente 1)

I febleses que hem detectat, es que a vegades ens sembla que pot ser com una gota a la sorra, saps? Que no tenim capacitat, no. no no que no se si els objectius que ens plantegem son massa ambiciosos però un sessió d'una hora o dues, no se si realment podem... saps? (SE)

Una única sessió és insuficient, la metodologia ha de ser a llarg termini i amb continuïtat. (Docente 2)

Que és una metodologia no sé si ho capten perquè quan els hi fas la pregunta quines preguntes us he fet, poques vegades, almenys amb mi, et diuen les preguntes que he fet. Et diuen, estàs preguntant que què estem veient. Dius no... Ens has preguntat que què hi ha el quadre, dius no. O sigui perquè recordin... i mira que ho has estat fent una i una altra vegada eh, què està passant, no sé què... i dius, quines preguntes us he fet? I no se'n recorden. [riu]. (Educadora 2)

Si. Que parlen més [las educadoras] perquè no em [hem] apres res (Estudiante 118)

Que ens expliquessin la veritat del quadre m'hauria agradat. (Estudiante 283)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Quizás me ha faltado que los guías contrastasen la opinión de los alumnos con la historia real de los cuadros” (Docente 20)

Mmmm... els... jo crec que hi ha punts que com es mengen els uns als altres perquè acaba sent tant democràtic que quan tu poses... el... quan tu... mmm... vols... és que no sé com explicar-ho. Un segon eh... Aquesta democratització que és fantàstica molts cops fa que no afavoreix a l'aprofundiment en segons quins, quins grups. I... llavors tot i que tu linques, relaciones, estires una mica... potser tens la sensació que la visita ha quedat una mica buida tot i que emmm s'han assolit aquests, aquesta participació, l'interès, però... amb continguts potents... ja ho sé que el mètode no busca això, eh; però per mi és com impossible no pensar-hi en aquest fet que de vegades trobes que s'han endut l'experiència, s'han escoltat els uns als altres, que és importantíssim eh aprendre els uns dels altres, però potser hi ha certs continguts que tens la sensació que s'haurien d'haver endut i no se'ls emporten. A part d'això?... jo... no crec que li trobi altres punts febles. Molt bé. Home, amb això tampoc vull dir que entenc que sigui el mètode ideal eh... (Educadora 5)

Bueno un inconvenient potser a vegades si que he pensat... que se'n poden anar sense saber coses que crec que... com perquè tenim un museu Picasso? A Barcelona no? que se'n vagin sense saber que aquest Museu és iniciativa del propi Picasso no? potser no és tant important e, també t'ho dic però... bueno, també esta be no? (Educadora 1)

Sí, precisament això, que hi ha una part d'informació que no, que no... però clar són coses diferents. Hi ha una part d'informació que el participant podria estar buscant, la professora pot estar buscant que parlem del cubisme o del puntillisme o del que sigui perquè ho estan fent a plàstica a la classe i tu estàs parlant d'una cosa que no té res a veure. Potser acabes parlant del puntillisme perquè un nen ha vist que hi ha molts punts i diu: és que en aquella època... i tu afegeixes en aquella època hi havia uns que feien punts i es deien puntillistes. Ahh, ahhh... pues... pot sortir o pot no sortir. Una mica anàrquic. I aquesta anarquia no tothom se la pren bé, no? I aquesta anarquia hi ha gent que li causa, li crea inseguretats. A mi la primera, eh, cuidado. (Educadora 3)

Punts febles del VTS? Potser el que et comentava abans de que molts usuaris reclamen informació i que amb aquestes visites no obtenen a vegades la informació que... desitgen. I dir a

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

vegades com podríem trobar aquesta informació la podríem... no? I que et diguin, doncs a l'enciclopèdia o a vegades són respostes no? Que et fan quedar, no? Tu no vols donar informació, encara que la tinguis, perquè has de seguir el mètode i és un punt de la visita on et crea un conflicte no? Quan hi ha gent que et demana informació i tu no la pots donar. O si la dónes, la dónes amb escasses ummm paraules perquè saps que no... A vegades es generen conflictes amb aquest aspecte. Sembla que no els hi vulguis donar o que no sàpigues la respostes i que te n'estiguin anant per les rames, no? (Educatora 6)

Aquesta aplicació del mètode per part dels formadors tampoc crec que s'ajusti molt a la realitat, perquè són visites [es refereix a que quan es fan aquestes formacions, la part pràctica conduïda pels formadors a sales no és realista perquè es fa a porta tancada] amb grups concertats amb portes tancades al museu, el personal sap de que es tracta.. Es completament diferent de les visites que ens trobem cada dia amb les escoles o el públic general.. Va bé per veure com funciona el mètode però no s'ajusta a la realitat, està tot com programat, per així dir-ho. Si moltes vegades som les educadores que formen part del grup que està rebent el VTS, i clar, ja responem coses que esperem que les educadores diguem o... Ho trobo una mica falsejat.. Es a dir, si els formadors que venen treballessin amb les mateixes condicions que ho fem nosaltres, es trobarien també amb els mateixos problemes que ens trobem nosaltres en qüestió de sorolls, de grups, la convivència a sales amb altres grups, és gent de fora que no coneix el mètode, aleshores és totalment diferent amb aquestes demostracions que fem a sales amb els formadors. (Educatora 6)

Bueno com per exemple la de com parafrasejar millor a mi no m'aniria malament, crec. Jo, penso que a vegades em surt bé, altres vegades no estic deltot contenta i és un tema que és bo treballar-ho, millorar-ho. No sé, aquesta part, la de parafraseig, és la que crec que (Educatora 8)

Moltes escoles et demanen ahhh que els hi donis informació i tu amb el VTS no dónes informació, no pots donar informació. Aleshores moltes escoles almenys esperen que els hi esmentis no sé els anys en que va estar Picasso estudiant a l'acadèmia, ehhh... un mínim d'informació que moltes vegades amb les sessions de VTS no surt. Clar si el...

[E] Llavors segons tu el VTS 100% tampoc seria la metodologia perfecta

[Educatora 6] El 100% seria la metodologia perfecta pels alumnes però no pel professorat.-O sigui [per] els alumnes aquest mètode és perfecte perquè deixa ser com l'alumne és, deixes que s'expressi i deixes que parli dels seus interessos i del que li interessa del quadre no? Però és

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

un... no és l'interès que tenen els mestres de les escoles que volen un contingut. Clar tu estàs fent no? Estàs al mig no? I has d'intentar que tothom surti content, no pots donar informació que no surti dels comentaris dels nens i aquí ve una mica l'esforç del mètode; que aquest contingut ha de sortir d'ells i tu no el pots donar. Has de dissimuladament connectar aquests comentaris que et donen no? Per poder treure el major profit no? De documentació del quadre que és el que en realitat voleu les mestres. (Educadora 6)

El participant a vegades està reclamant saber què és el que vol dir l'artista amb aquell quadre perquè se suposa que la guia té una formació apropiada per donar aquesta resposta. I la guia està lligada de peus i mans, no pot dir que en realitat Picasso en aquell quadre volia dir tal, o què en realitat volia dir qual. I els nens a vegades senten que aquesta autoritat falla i se senten... queden molt insegurs davant de la... d'algunes obres, queden en plan: però si tu ho saps perquè no ens ho dius.... (Educadora 3)

Sí, si ells reclamen una informació jo els hi dono. Com es diu aquest quadre, "com hauríem de fer per saber com es diu aquest quadre?" podem mirar a la... val quina era la..., o en quin any ho va pintar, o no sé, aquestes coses (Educadora 1)

Sempre tens una mica el dubte si és ortodox o no pel mètode això. Clar, la Macarena sempre ens deia que sí, que podies aportar alguna cosa, o inclús al contrari, quan hi havia un bucle d'aquells de... la madre, esta es la madre que se esta muriendo tal y cual. I dius, mira ho paro, no la mare en aquell moment no es va morir i és una altra persona perquè clar hi ha moments en que... es torna allò viral eh. Que comença un, i l'altre, que dius... això ho he de parar com sigui. Per tant.... de vegades has d'intervenir com sigui, per salvar la visita.

[E] O sigui, si que us han donat una sèrie de premisses per les quals és necessari.

[Educadora 2] Amb la Macarena si,[..] (Educadora 2)

[..] la formació també em va anar molt bé amb el tema de que a vegades et trobes coses que et fan dubtar per que no és VTS pur, el que... o sigui com que es demanen, o sigui que s'espera que surtin algunes coses que es puguin treballar després a sala, al taller, o que la gent no es vagi amb una idea errònia de alguna cosa perquè a vegades surten informacions que no són correctes, crec que no es VTS pur, si fos VTS pur deixaríem a la gent anar-se tan tranquil·la, però com que guiem una mica perquè acabi la gent anar-se sense... tinc aquesta sensació, això és el que tinc entès què hem de fer, però bueno (Educadora 8)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[E] [...] vou adaptar la metodologia original al vostre context? Si es així, com?

[SE]: Si, sí que lo vam adaptar.. però si i no eh? nosaltres nos va anar molt be, un primer any volfem adaptar-la, llavors estàvem marejant-nos tots plegats i va a estar molt be anar a les bases del VTS. Ho fèien d'una manera molt purista molt i formant-nos a tots d'aquesta manera porque es a partir d'aquí com un pot créixer i es pot adaptar, però primer has de tenir una comprensió del que estàs fent i perquè ho estàs fent i acceptar-ho. I això sembla molt fàcil dir-ho però acceptar-ho costa molt, sabem doncs que venim de historia del art que la bellesa que creiem que prové de la comprensió històrica-artística ens costa molt deixar-la anar i no necessàriament es així saps? i això jo ho se porque a mi em va a costar molt, jo estava entenem, o sigui, d'una manera racional estava entenem molt be el mètode i ho estava acceptant [...]

[SE] Be, em... **aquesta es la nostre adaptació que nosaltres hem buscat, uns fils conductors on hi hagi uns continguts basics que naturalment surtin de l'observació de l'obra i després, jo soc molt fan d'incorporar píndoles informatives com aquelles informacions que estiguin vinculades directament al comentari, però breus.** En un VTS pur no aportarien aquestes informacions, tot i que amb el parafraseig juga no? amb el parafraseig es juga a millorar el llenguatge no? **Be doncs en aquest millorar del llenguatge també pots millorar alguns conceptes artístics.** Si algú diu, estan representats amb quadrats i rodones, doncs si estan fets, estan representats amb figures geomètriques com fem sovint amb un llenguatge cubista. O si surt llenguatge cubista parlar de aquest llenguatge cubista no? Demana'ls-hi informació, que t'ho expliquin ells (per això) no? ((riu)) no facilitar tota la resposta sinó... (SE)

Donar a l'obra un paper central més enllà de la història

[Educatore 4] Bueno, sí i no. Perquè el fet de que hem de donar les famoses píndoles picassianes, jo encara del tot no..

[E] Què són les famoses píndoles picassianes?

[Educatore 4] O sea que, afegir més informació històrica. També quan estem parlant de coses, potser la mateixa situació, imaginar històries, com hauria de ser el VTS clàssic, es a dir fer servir l'obra d'art únicament com a eina però per fer coses diferents, als nens realment els importaria ben poc de dates o d'èpoques o de tot això, no? Llavors.. Jo crec que fins a que no arribin a deixar de donar píndoles, l'obra no arribaria totalment a tenir un paper central i..

[E] A, actualment, tu dius que s'han de donar una sèrie de continguts, oi? Aquestes píndoles picassianes.

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[Educatora 4] Sí, perquè jo vaig notar que quan jo intento fer un VTS més clàssic, o sigui, que intento no dir “No, ho sento, aquesta resposta no és correcta”, “no existeix cap època blanca” o “això no formaria part de l'època blava”, em costa molt perquè és que ho vaig estudiar de forma diferent i des del..

[E] I això us ho diuen així des del museu, que ho heu de corregir?

[Educatora 4] Sí, que quan estem parlant de moments bastant importants de l'obra de Picasso hem d'intentar deixar informació perquè els alumnes surtin d'aquí amb una idea bastant realista de la seva història, no? Llavors, és com que a vegades no sé quan podria dir que tot va bé i podria seguir amb el VTS, i quan he de corregir, encara és una cosa que em bloqueja una mica.

[E] I et costa diferenciar quan sí i quan no?

[Educatora 4] Sí, encara una mica, sí. Clar que al principi intento preguntar a tots els nens “Tothom estaria d'acord amb aquesta teoria? Esteu segurs?” Però, clar, quan tothom arriba amb una preparació molt forta de l'època blava i tot això, i tothom diu “sí”, després ja, a vegades, has de mediar una miqueta i dir, “Bueno, estan bé les vostres interpretacions i tot això però no estem parlant d'època blava aquí o no estem parlant de cubisme”.. Però no tenim per cada obra un protocol, tampoc en la formació que vaig rebre.. (ojo, que això permet identificar-la)

[E] T'entenc. És com un tema que encara està molt imprecís, no? (Educatora 4)

En principi no podem aportar informació a les visites. Si ho fem és perquè han sortit barbaritats, no? De dir coses que són totalment incorrectes, no? Llavors en aquest moment sí que dius que allò no és així, no? ([..] Aleshores, informació, es dona? No ho sé (Educatora 6)

Bueno, a vegades se'ns escapa però sí. En teoria no es pot fer, eh?.

[E] En teoria no es pot fer? Sota cap premissa?

[A] Es pot fer per completar una idea que ha sortit.. (Educatora 3)

Unaaa un una miqueta aquest aspecte el de donar.. el de demanar a l'alumne què és el que vol i no ser tan rígid amb... (Educatora 6)

[..] Jo només he dit que a vegades no tinc massa clar fins a on puc arribar a ser flexible i a on he de posar límits. (Educatora 4)

[E]Quan dius que quan no surten aspectes que s'han de treballar, que s'han de treballar, perquè s'han de treballar?

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[A] Bueno, per exemple, en el taller si després... el tema del puntillisme en la Margot, o en les diferents tonalitats de blau, sobretot en Fem d'artistes, per exemple en el de Veus el tema de les perspectives, que a vegades no ho trec e, i després en el taller ho parlem, és que depèn molt del dia, no sé. (Educatora 8)

Tampoc em quadra molt si és necessari que hi hagin visites-taller.

[E] Eliminaries la del taller?

[Educatora 5] Sí. A vegades, veus forçat introduir continguts. Normalment, et passen bastanta una deixadeta .. Però a vegades, lligues coses molt forçat perquè hi ha continguts que t'han de sortir. [

E] I això no passa en les visites dinamitzades?

[Educatora 5] No. Bueno, allò que et deia, tens un cert hàbit però de seguida, bueno, també et relaxes. I si només hi haguessin aquests itineraris, que li diuen enlloc de recorregut li diuen itineraris, ja no tindríem com aquesta necessitat. (Educatora 5)

Jo crec que tenim un tema pendent, (riu) que seria a les parts de taller no? O sigui, nosaltres estem ofertant una visita-taller que a la visita fem servir mètode visual thinking total i després els tallers, no la part de taller, a vegades ens queda una mica... ja ens ho hem anat fent nostre no? però dintre del que demana el mètode a vegades queda una mica com desvinculat no? I sí que ho havíem comentat inclús amb la Macarena i així com de... que estaria bé enfocar, bueno treballar-nos una mica aquesta part de taller. Després es va fer amb el... una obra i mil històries no? que és un dels tallers que s'ha fet a partir del visual

[E] I aquest taller és únicament amb metodologia VTS?

[Educatora 1] Bueno, els altres van ser com readaptacions de tallers que ja teníem que els vem adaptar, si no m'equivoco va ser una mica així no?

[E]Sí

[Educatora 1] I el de mil obres i mil històries sí que es va fer doncs per treballar el mètode i el que fan es això no, com inventar-se què està passant en un escenari no? i llavors bueno és molt visual. (Educatora 1)

[...] bueno, no sé, així com igual com al principi t'hagués dit home potser punt feble és que se'n poden anar amb la sensació de que no han tingut tota la informació que esperaven, jo crec que ara mateix no la tinc ja aquesta sensació perquè a la mínima que ells donen una mica d'obertura de..., amb el parafraseig ja pots com... com insinuar alguna cosa que després ja porta al següent

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

comentari. [...] Jo crec que és inevitable e això de conduir, això també t'ho dic. Perquè... és que tu estàs fent de conductor, parafraseges però condueixes també, sense forçar no? però si que... bueno... no crec que sigui... així com al principi ens semblava “ui no podem intervenir” i tal no se que no? com no es pot dir ni si ni no i no se què tota una sèrie de coses... ara jo crec que ja no estem en aquest punt i moltes vegades funciona molt bé retornar a la pregunta no? (Educadora 1)

O quan s'equivoquen i tot el grup pensa que un quadro de Ciencia y caridad es de la epoca azul, porque ven azul. Saps, que dius, que hi veus que et fa dir això?, es que es blau, i dius, yo no veo azul, però clar, no voy a decirlo. Llavors, ya, guio un poco, no es que diguis la informació, però guies, guio una mica per a, saps? Per a que no es vagin amb un contingut equivocat, no és tant que els hi dongui informació sinó que no es vagin amb una informació incorrecte. Més bé, això, e. (Educadora 8)

A vegades els parlo de la sensibilitat que cadascú tenim en general i de l'aspecte cromàtic. A vegades un color podria afectar o menys al nostre humor, a la nostra sensibilitat.. perquè al discurs podria sortir o no l'època blava, perquè a vegades algú nen et demana perquè està pintat to de blau i a mi no m'agrada només explicar, parlar de la depressió de Picasso, sinó que m'agrada parlar d'ells, no? Apropar-me més a ells, preguntant, explicant això de la sensibilitat diferent que tenim, de que cadascú podria tenir moments en que a través d'un color podria expressar una sensació.. Llavors m'agrada no només aportar informació conceptual o històrica, si no que entrar més en relació amb els nens parlant de coses personals. (Educadora 4)

Sí que a molts dels recorreguts marquem com uns continguts o uns objectius i llavors, estires molts cops els comentaris per introduir alguns continguts que a tu t'interessen, sobre tot quan parlem de visites-taller, perquè si no, el taller quedaria absolutament descol·locat. I un cop que ho fas a les visites-taller és molt difícil no fer-ho en els recorreguts.. Clar, si estàs interactuant amb la mateixa obra, els tics d'alguna manera hi són. (Educadora 5)

Si, formacions, consultes jo me em recordo per exemple amb el taller que ja vam dissenyar cent per cent VTS, que es un obra i mil histories, em.. tot (SE)

Des del museu ens van dir que hi ha certes coses que podem dir: bé, això no és així. No és que siguin moltes... el que passa és que sempre matisant... amb molta suavitat... sense desacreditar a l'alumne no.... (Educadora 5)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Però normalment mai es diu que no als comentaris dels alumnes, perquè tot es fa en condicional i tot podria ser, aleshores totes les opcions són vàlides. Quan hi ha alguna bajanada, aleshores sí que es talla o directament, preguntant què ha vist al quadre que li ha fet pensar això és quan es queda sense arguments, no? [...] A veure, si són bajanades, ja et dic, es diu que no perquè el grup no es dugui una idea errònia del que.. O sigui, si és que no, és que no. (Educatora 6)

I això us ho diuen així des del museu, que ho heu de corregir?

[Educatora 4] Sí, que quan estem parlant de moments bastant importants de l'obra de Picasso hem d'intentar deixar informació perquè els alumnes surtin d'aquí amb una idea bastant realista de la seva història, no? Llavors, és com que a vegades no sé quan podria dir que tot va bé i podria seguir amb el VTS, i quan he de corregir, encara és una cosa que em bloqueja una mica.

[E] I et costa diferenciar quan sí i quan no?

[Educatora 4] Sí, encara una mica, sí. (Educatora 4)

A veure... penso que estem en un moment amb una implantació força estable aquí hem passat aquesta primera fase força estable, aquí hem passat aquesta primera fase) hem passat una fase ja hem superat aquesta fase de formació i de inseguretat, que esta va a ser de formació primera eh? Que ha de haver sempre una formació continuada però... i que hi ha hagut una acceptació perquè va haver-hi rebuig al principi rebuig, inseguretat, tot el que va associat a processos de canvi no? i penso que això ja ho hem superat i hem dissenyat també els serveis, el servei educatiu, perquè responguin, o sigui ja hi ha una concordància per que ( ) hi havia un moment de de de decalaix, no? entre les propostes del saber educatiu i la metodologia que estàvem fent servir. I ara estem en un moment en que tenim unes propostes en que son bones, son adequades a la metodologia i els objectius i un personal format i que se sent segur amb la implementació no? Vull dir que penso que en aquest moment estem en un moment molt bo, em.. tot i així estic planificant les noves formacions, n'acabem de fer una, vull dir, que una cosa no vol dir l'altre ((riu) (SE)

[SE] si, ara que estic fent, va ser confós, però també ens va a donar temps per per adquirir las eines de fer-ho no? Perque et genera pànic, et genera horror vacui, tu vas amb un guió molt be après i el deixes anar, de una manera mes o menys amena, o de repent vas sense guió, i es a veure que surt i estar molt atent de tot lo que va sortint per anar-ho recollint i anar-ho tornant de una manera agil. Bueno tu n'has fet?

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[E]: Si

[SE]: ja saps

[E]: [jo vaig intervenir en aquet primer any de transició

[SE]: Si, si tu ho has viscut, què te he d'explicar no? Va ser bastant caòtic

[E]: aquesta sensació de inseguretats no?

[SE]: [Si

[E]: ho estic fent bé?

[SE]: Si, si, si, si, si llavors vam detectar molt aquesta sensació de inseguretats vam fer una segona formació, continuàvem volem treballar què es un *coaching*, com anar-nos donant las eines, que això no ho hem fet, no ho hem acabem de implementar prou be per temes de temps. O sigui, el mateix sistema ja te unes eines de control no? i... que es el *coaching*, i això pot ser el que no hi hem acabat d'implementar prou be però ja sí que després de aquet primer any vam dir es igual ara ja... dissenyem de nou tot. (Responsable del SE)

Tenen dificultats per mantenir la concentració observant una obra (docente 16)

Ahora el temps precipita de vegades l'anàlisi de l'obra. (docente18)

Que m'abirria una mica de tindre que estar mirant el mateix quadre i després un altre quadre més minuts i se m'adormia la cama (Estudiante 50)

Que tinguem més temps per per explicar per que venia l'altre grup i la gent es quedava sense dir res (estudiante 65)

Veure tot el museu i no solament 4 quadres. (Estudiante 436)

Que no parabam [paràvem] a tots eñs quadres, nomes a quatre (Estudiante 117)

Bueno potser aquest inconvenient de... d'aixo no? de que profes et diguin esperàvem veure més obres, comentari que tampoc entenc perquè bueno, portem una hora veient quatre obres que les hem vist... però bueno a vegades aquest factor de la quantitat que tenim com així, e, com molt... molt incorporat a la nostra societat a vegades es com a "home però no hem vist" i dius no clar no? quatre obres em sembla més que suficient, però en aquest cas no? per acontentar aquestes... aquests, de veure més quantitat o això de treballar els continguts. (Educadora 1)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[...] si, jo te he comentat el tema aquet de veure mes obres per que això es un clàssic que ens venia de abans (SE)

Que ens deixessin parlar més. (Estudiante 367)

Que no deixaven fer preguntes ni mirar l'any. (Estudiante 36)

Que nosaltres poguem fer les preguntes perquè si no es bastant avorrit. (Estudiante 44)
Dedicant més temps a extreure conclusions relacionades amb els continguts conceptuals (docente 13)

Amb més temps d'anàlisi i elaborant "algun mural" on registrin les conclusions. Faltaria fer conscients als nens del què han après, com i per què (Docente 18)

Una altra cosa que m'agrada dels punts forts és el tema de les conclusions i el comentar el que ha passat durant la visita. Penso que és una cosa interessant que els hi dones peu a ells a poder expressar el que han pensat, no?. (Educadora 2)

[..] jo crec que la idea de debat a les visites queda molt clara sobretot al final de la, al final de la visita a sales quan nosaltres diem *Què hem fet, què hem fet en aquesta visita?*. Sempre diuen parlar, hem parlat, hem observat. De vegades diuen, inclús, hem dit el que pensàvem no? que és una mica aquesta idea de debat. (Educadora 7)

Quan els hi preguntem al final de tot què hem fet i què heu après de Picasso? Doncs sí que tenen com aquesta percepció, no? De que ells han anat parlant i que... llavors moltes vegades repeteixen coses que han anat dient durant la visita que amb ells els ha sorprès de... d'aprendre allò, no? No sé, com per exemple doncs que Picasso pintava de... pintava de moltes maneres diferents, o, i quan... i això.. se n'han adonat ells durant la visita. També és com més... penso que és més enriquidor per ells no?, que no ah doncs ens has explicat això. (Educadora 7)

Ummm. A mi em crea una mica de dubte, em crea una mica de dubte quan després d'estar una estona parlant d'un quadre hi ha nens que diuen i quina... i quina era... què era al final? No? com si hi hagués una resposta correcta. I llavors clar, llavors els hi explico que no hi ha una resposta correcta. Però això em crea una mica de dubte perquè no està com previst en la metodologies

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

que pugui passar això. NO? Amb les tres preguntes. HO trobo normal, no? Estan acostumats a altres metodologies i de cop i volta fan una cosa completament diferent i la tendència que tenim a pensar que tot són veritat absolutes ens portar a buscar quina és la solució?

[...] Et sorprèn, podríem dir, que encara facin aquesta pregunta al final? Sí. I per tu és com si no haguessin incorporat bé el mètode? Sí. Pues mira que et dic que jo a la formació del Philip Yenawine vindria a ser una mica... Quan vam fer aquella foto d'aquell noi que tenia l'ull... saps aquella pandilla que es va fer una foto.. que va fer un comentari? A sí! La meva reacció va ser aquesta. Ya, ya ya... Què és? Qui són? I crec que molta gent tot i que tingui un nivell una mica superior pot tenir aquest dubte. Sí. (Educatora 7)

[E] O sigui una de las dificultats que ja preveieu era que us demanarien mes informació per que entén que es un mètode molt desconegut, no? i que no s'ajusta al que normalment se aplica a les escoles

[SE]: Exacte, exacte, al no ser, al no ser un mètode historicista pot semblar que en la discussió que està havent-hi, que en el debat que està havent-hi entre els alumnes, no està havent-hi la informació del museu pròpiament dita, en canvi, jo crec que una mirada atenta pot veure que allà se està construint una lectura d'obra de primer ordre, una altra capacitat de observació, de deducció, de de hipòtesi i contrastar la hipòtesis... [...]

[E]: clar... m'imagino que alguns es queixarien de que no aprenen res, no?

[SE]: Si...

[E]: En el sentit de que no hi ha informació nova que vingui afegida

[SE]: la queixa era això, que no aportàvem, no aportàvem continguts. (SE)

Hacer entender el método es el más complicado. Porque muchas veces, aunque desde el museo se les envía al profesorado explicaciones sobre el método, no lo entienden bien y hacen la práctica *[la actividad previa que se les propone desde el MPB]* y entonces en la escuela viene con una idea errónea de lo que es el VTS. [...] Es un inconveniente en el hecho... *[el]* inconveniente *[es]* más que nada eso, tener que estar justificando todo el rato el método porque los profesores no la entienden muchas veces y te preguntan qué estás haciendo ¿no? Y muchas veces los comentarios no, parece que, eso, que no quieras dar el contenido o que no lo sepas. Es con lo que se queda muchas veces el profesorado que es una metodología commm ... Si no entiendes la metodología o no ... no sé cómo decirlo, se ve como muy simplista desde fuera: "venga, vamos a preguntar lo que piensan y ya está ". No se ve este trabajo de conectar las ideas, del parafraseo, el

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

resumen final, ¿no? [...] si conoces el método lo ves, pero sino desde fuera parece que estés un poco perdiendo el tiempo ¿no? Vamos a preguntar a ver qué ... Es el

inconveniente que veo pero es por los profesores no por los alumnos ni ... (Educadora 6)

A mi em complau que aquesta queixa s'ha anat reduint, per exemple, l'any passat ens vam trobar un Picasso – Dalí que va haver-hi molts alumnes de secundaria que van venir a veure-la i ens tornàvem a trobar amb aquesta queixa a nivell de secundaria

[E]: tu creus que podria estar relacionada per el fet de que no son peces que tinguem sempre a la nostre disposició?

[SE]: no, jo crec que venien aquí amb altres expectatives saps? Jo veia que venien aquí a aprendre sobre què es el surrealisme i que era Picasso saps? i...

[E]: Perque eren grups nous que no havien fet mai...

[SE]: Exacte. (SE)

Després de cara els usuaris, els nens que vénen ara en la seva majoria ja saben que s'esperen per tant se ha reduït molt aquet nombre de queixa entre cometes... la queixa no devia de ser tal des de el moment que la majoria van tornar a repetir, però si que hi ha algunes escoles que no han tornat mes (SE)

Jo dic, em.... com... o sigui perquè tingui sentit aquella feina que fem en aquella estona, que no quedés deslligada després, que no fos com una cosa que s'ha fet i que després ja tornem a tenir respostes úniques, no?

[E] Això ho estàs dient en relació a la pregunta de quins inconvenients veus respecte les metodologies anteriors...

[Educadora 7] Sí.

[E] Per tant intueixo que tu creus que en l'altra metodologia sí que hi havia una major facilitat de continuació i que aquí en canvi no tant? [

[Educadora 7] Bueno, no, que s'assembla més abans s'assemblava més, treballàvem d'una manera que s'assemblava més a com es treballa a les escoles, crec eh? I crec que ara... si no hi ha com aquest, aquest treball al voltant... si... crec que l'inconvenient, un dels inconvenients seria que queda una mica deslligat i que no sé si s'entén. (Educadora 7)

Si han estat allò aleccionats a l'escola amb molta informació, per tant, el resultat després és una mica el que ells volen veure (riu). Vull dir també depèn de l'edat eh!. Ammm (pausa), és que ja et dic depèn no?, perquè si venen amb una idea fixa prèvia, que cada vegada passa menys però

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

passa, pues és un discurs una mica més estàndard no?, o sigui no es deixen tant sorprendre per l'obra i van a buscar aquells referents que ells creuen que tenen, i que els professors moltes vegades estan molt complaents veient que els nens estant dient allò que ell ha ensenyat.

(Educatrice 2)

si la escola no es una escola que impliqui activament els seus estudiants en debats, la nostra incidència serà nul·la i no se fins a quin punt no se, ara ja posant-me molt negativa eh?, no se si davant d'això però posem als nens com en una situació de descol·locació de descol·locats saps? sense aportar-se-li ben ben allò que la mestra volia, no ho se a vegades fa patir que no estiguem descol·locant als infants (SE)

Jo crec que en casos de grups molt insegurs, com poden ser adolescents o nens que no estan acostumats a parlar o a pensar-se que la seva opinió pot ser escoltada [riuen] crec que els hi ofereix poc, potser. Per què? Perquè el resultat... són ells mateixos [riuen] o sigui que si hi ha un grup que és pobre en aquest sentit i s'evidencia, s'evidencia, vull dir no... no sé com dir-ho. Crec que t'entenc... quan... per exemple, grups que... nens que tenen moltes mancances no? No de que... grups difícils, de nens que no escolten o que no estan acostumats a escoltar als altres, o a escoltar-te a tu o que no estan acostumats a que hi hagi aquesta dinàmica de debat; moltes vegades clar, les seves participacions acaben sent molt pobres perquè moltes vegades repeteixen coses que han dit companys i no estaven atents i... jo crec que si que requereix el VTS que el grup estigui preparat en el sentit de... de... de parlar i escoltar-se, perquè s'assoleixin els objectius com per poder parlar més de l'obra. [pausa]. O sigui, aniràs tant enllà com ells t'ho permetin i llavors moltes vegades hi ha grups que... que no poden anar més enllà. (Educatrice 7)

Si han estat allò aleccionats a l'escola amb molta informació, per tant, el resultat després és una mica el que ells volen veure (riu). Vull dir també depèn de l'edat eh!. Ammm (pausa), és que ja et dic depèn no?, perquè si venen amb una idea fixa prèvia, que cada vegada passa menys però passa, pues és un discurs una mica més estàndard no?, o sigui no es deixen tant sorprendre per l'obra i van a buscar aquells referents que ells creuen que tenen, i que els professors moltes vegades estan molt complaents veient que els nens estant dient allò que ell ha ensenyat.

(Educatrice 2)

per suposat, cada grup es diferent i dependrà bastant del nivell cognitiu dels alumnes que aquesta conversa saps? aporti mes continguts o no.. [E]: ((fa un so de afirmació)) [A]: però tot i

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

així tot els nens tenen capacitat de expressar què veuen i construir una historia a partir d'allà i construir un significat a partir del que veuen no? El que passa es que ens trobem molts alumnes que no ho han fet mai i això els coarta (SE)

Moltes vegades no els hi costa veure, però els hi costa molt expressar-ho, llavors en el moment que ja l'expressió és pobre, és difícil arribar molt lluny. Quan realment el grup funciona crec que el VTS funciona de meravella, allà et veus realment fent VTS. Quan un grup, pos això té problemes d'expressió, o està allò...no, no diu res, està com mmm aquests que són molt molt com es diu, poc actius no?, llavors és com anar arrossegant, llavors... (Educadora 2)

[..] a nivell de continguts potser no se'n va més enllà del que ja portava el nen. (Educadora 3)

Les mancances de coneixements previs en molts dels alumnes (nouvinguts, nee..) fan que no aprofitin al màxim l'activitat. (docente 6)

[...] a vegades es parla de coses que pot ser no l'interessarien tant, o que pot ser no son prioritàries per el museu, però sí que ho son per aquell visitan (SE)

Que els nens i nenes parlessim més que la monitora. (estudiante 372)

Sí, que ens expliquin mes coses i que no ens deixin parlar tant (Estudiante 122)

No hablar. (estudiante 390)

Nosaltres pensàvem, nosaltres realment eh? quan es va constituir el departament amb serveis educatius al museu jo no hi era, però quan me incorporo al cap de un any hi havia una línia historicista molt clara, que volia ser molt oberta i vinculada a l'obra em... no només amb la historia de Picasso sinó també en un context, en un context mes ampli, com s'inscrivía a una historia de l'art, com s'inscrivía en un moment socio-cultural, com s'inscrivía en un entorn, específic, geogràfic etc... no? I donar aquesta visió transversal de l'obra i ens pensàvem que en aquesta metodologia si que fèiem servir una de las estratègies de debat em... pròpies del VTS, però que el que després també vam veure es que el que fèiem era una miqueta preguntes intentant guiar amb els alumnes cap aquella resposta que nosaltres volíem per anar continuant amb el nostre guió no? (SE)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[...]Clar, abans era una altra cosa no? era com una sèrie de continguts que s'havien de treballar... en les primeres sales s'havien de treballar aquests continguts que tal dia havia arribat a Barcelona, que no se que, que no se quantos, després.... tal. Llavors clar anaves amb el temps... el factor temps també era com una pressió no i, i, i jo que sé... mmmm amb aquest sentit més relaxada l'experiència. (Educadora 1)

Abans no, abans era bolcaves tu els continguts i algú... evidentment fèiem preguntes i tal no? i algú podia dir si perquè tal, però abans no era lu prioritari escoltar-los, si que ho feies a través del diàleg però clar anaves amb el rellotge de “vale a ver este que no se me enrolle mucho que tengo que ir a... no?” (Educadora 1)

6.2.1 Comparación por parte de las educadoras

[...] i més de... abans anàvem amb moltes imatges, de suport no? ostres és que... clar, ja hi érem no? no ens n'adonàvem. Carregàvem amb una d'imatges... tenint les obres en directe com tenim al davant no? i això està molt bé perquè això no ens en adonàvem saps? I era vale forex i forex i tal... i estava bé perquè era com... eren com suports a l'explicació però crec que ara aquest nosaltres i l'obra al davant és molt més real de... del que ells... poden arribar a aconseguir anant a veure una exposició que no pas tots aquells forex no? que vale, si que era un suport per l'explicació però... ara no els hi veig lloc en aquells forex no? (Educadora 1)

Abans els alumnes es cansaven potser per tota la teoria i la tàctica no? Era massa informació i es feia massa feixuga massa pesada no? Amb aquest mètode els.. no l'avantatge és que és més lleuger potser i no els hi dóna als alumnes una sensació d'estar fent classe tot i que surtin conceptes que farien a classe no, la visió que es té des de fora no és de no és com del rigor d'una classe de donar un contingut, d'aplicar-lo; el contingut surt però d'una altra manera i no se n'entera de que están (Educadora 6)

Home, abans anàvem molt pressionats de temps per exemple no? jo crec que a veure el museu Picasso és el què és. Les sales estan com estan i abans teníem uns guions amb molta informació per fer davant de les obres que era “pim pim pim” no? llavors a l'actualitat ho vivim d'una manera més relaxada no? de bueno si això no ha sortit en aquesta obra pot sortir a la següent o, sempre pots fer com al final no? de “què hem apres avui de... del museu Picasso?”, llavors avui m'han dit “és que pintava tant diferent”, i dius ja està, és això. O sigui el teu

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

objectiu una mica no? és com a guai que guai. “Que si no ha salido ,no lo voy a decir yo, no?”, ja sortirà. Després, també fem un taller, ja ho veurem. Després ho comparem i tal, però si surt, és com vale que guai no? a... que us hagueu fixat en això o que tal. (Educadora 1)

L'avantatge respecte l'anterior és que també deixa l'autoritat de la guia amb un cantó, per tant, la guia és el que et deia, és un mèdiu. L'autoritat la té tota el participant. (Educadora 3)

Avantatges que potser els alumnes surten més entusiasmats o més emm (silenci) més distrets potser. Abans els alumnes es cansaven potser per tota la teoria i la tàctica no? Era massa informació i es feia massa feixuga massa pesada no? Amb aquest mètode els.. no l'avantatge és que és més lleuger potser i no els hi dóna als alumnes una sensació d'estar fent classe tot i que surtin conceptes que farien a classe no, la visió que es té des de fora no és de no és com del rigor d'una classe de donar un contingut, d'aplicar-lo; el contingut surt però d'una altra manera i no se n'entera de que estan... Més avantatges? Em... no. (Educadora 6)

[...] és realment una experiència que ells tenen no? el fet de fer-ho en col·lectiu, és una experiència col·lectiva, això m'agrada molt no també, ells van construint el coneixement entre tots, i això està súper, no?. Abans no, abans era bolcaves tu els continguts i algú... evidentment fèiem preguntes i tal no? i algú podia dir si perquè tal, però abans no era lu prioritari escoltar-los, si que ho feies a través del diàleg però clar anaves amb el rellotge de “vale a ver este que no se me enrolle mucho que tengo que ir a... no?” i era, val que bé, val, mira això em serveix per explicar-vos que ta ta ta ta no? i clar, llavors no se, és com que el focus no de l'experiència ha canviat totalment, ara el focus és cap a ells no? de què és el que ells diuen davant de l'obra i això una mica l'actitud aquesta més relaxada i més de... de gaudir o d'experimentar del quadro. Després tota la resta poden continuar treballant a l'escola, contingut, no se què no? (Educadora 1)

Crec que surten temes que són els temes que ells volen, el grup. I com a treball de grup també crec que sí que... es forma, es forma, com una, com una, explicació, no? [riu] en el fons. Entre tots? Entre tots, umm. Sí que crec que hi ha com una visita que l'han anat fent ells i que s'ha fet d'aquella manera mitjançant doncs el que ells han anat aportant i crec que al final de la visita sí que ells tenen una percepció de que ells s'han fet la seva visita. (Educadora 7)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Fer entendre el mètode és el més complicat. Perquè moltes vegades tot i que des del museu se'ls hi envia al professorat explicacions sobre el mètode no l'entenen bé i fan la pràctica i aleshores a l'escola ve amb una idea errònia del que és el VTS. Moltes vegades seria preferible no donar aquesta informació al professorat no i deixar directament que vinguessin al museu. Ammm és un inconvenient en el fet... inconvenient més que res això, haver d'estar justificant tota l'estona el mètode perquè els professors no l'entenen moltes vegades i et pregunten què estàs fent no? I moltes vegades els comentaris no, sembla que això no vulguis donar el contingut o que no el sàpigues. És amb el que es queda moltes vegades el professorat que és una metodologia commm... Si no l'entens la metodologia o noooo... no sé com dir-ho, es veu com molt simplista des de fora: "venga anem a preguntar el que pensen i ja està". NO es veu aquesta feina de connectar les idees, del parafraseig, el resum final, no? És una... si coneixes el mètode ho veus però sinó des de fora sembla que estiguis una mica perdent el temps no? Anem a preguntar aviam què... és l'inconvenient que veig però és pels professors no pels alumnes ni... .

(Educatora 6)

Clar jo crec que potser aplicat al museu, requereix un treball previ i un treball posterior a l'escola. Crec que un dels inconvenients del VTS en el museu és que no es treballa així més en principi.

[E] Per tu serien més correcte si hi hagués un treball previ i treball posterior, no?

[Educatora 7] L'aplicació seria més... Ho dic perquè la prova és que molts professors troben a faltar... continguts o troben a faltar... no ho sé... [...] Jo dic, em.... com... o sigui perquè tingui sentit aquella feina que fem en aquella estona, que no quedés deslligada després, que no fos com una cosa que s'ha fet i que després ja tornem a tenir respostes úniques, no?

[E] Això ho estàs dient en relació a la pregunta de quins inconvenients veus respecte les metodologies anteriors?..

[Educatora 7] sí.

[E] Per tant intueixo que tu creus que en l'altra metodologia sí que hi havia una major facilitat de continuació i que aquí en canvi no tant?

[Educatora 7] Bueno, no, que s'assembla més abans s'assemblava més, treballàvem d'una manera que s'assemblava més a com es treballa a les escoles, crec eh? I crec que ara... si no hi ha com aquest, aquest treball al voltant... si... crec que l'inconvenient, un dels inconvenients seria que queda una mica deslligat i que no sé si s'entén.

[E] Ho entenen els profes? [Educatora 7] Exacte.

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[E] Ho entenen els nens? Per què dius s'entén? Jo crec que els nens no es preocupen, no els hi preocupa tan com... ells volen tenir una experiència del museu i... bueno... no sé... però de cara... o sigui que sigui útil de cara als seus objectius a l'escola. O sigui, és útil si ho incorporen, si, si si agafen idees, si el que es treballa en el museu després serveix per fer un treball o... però sinó, em fa pensar que potser queda com una cosa una mica deslligada. (Educatora 7)

Pues per exemple, amb el tipus d'obra que fem al Picasso, per exemple, les Meninas... no poder... no es pot ensenyar una foto de les Meninas de Velazquez no? Doncs és clar, a vegades complica una mica les coses perquè alguns ho saben, però tenen un record així una mica tal... o estàs parlant d'un quadre que és un quadre fantasma, que no han vist mai. Per tant, per què no es podria fer? Perquè ben bé que el Yenawine a les visites feia una comparació entre dos quadres, no? O deia, mira doncs aquí mirem això, a mi em va semblar molt interessant i ho aplico a les meves VD o en les meves visites amb francesos o anglesos. Llavors, de vegades això que sigui tan sec, segons quina obra... és una mica difícil; encara que tu també dius bueno es lo que hay... arribarem on arribarem. (Educatora 2)

Al principi per mi hi havia un gran inconvenient que era parafrasejar coses que el 100% estava convençuda que no eren veritat i dir que aquesta senyora que està al llit i és la mare del Picasso i que està malalta... em... perquè sí que crec que tot i utilitzar el condicional... em... és com... quan tu parafrases... em... busques un vocabulari, busques una manera d'explicar allò que l'alumne t'ha dit, li preguntes si era exactament això no, en molts casos com que són alumnes petits els ajudes i... llavors clar, a vegades et sents com dient coses que et provocaven com a mínim al principi mal d'estómac. Després això es va anar solucionant, no? Des del museu ens van dir que hi ha certes coses que podem dir: bé, això no és així. No és que siguin moltes... el que passa és que sempre matisant... amb molta suavitat... sense desacreditar a l'alumne no... Això és el que a mi al principi em creava molta impotència. (Educatora 5)

L'aplicació en concret del mètode al Picasso de vegades em pregunto si els quadres que tenim són els més adients per fer el VTS. Perquè què passa, en tenim molts que són retrats, no? Clar, la pregunta què està passant en un retrat... dius bueno, pues no està passant res, hi ha un senyor davant nostre, ja està, o una senyora... clar m'agradaria saber què passaria amb altres tipus d'obra, m'agradaria poder anar al MNAC un dia i escollir de tot el que hi ha, les obres que es consideren adients i a veure què passa, no? Clar, amb ciència i caritat pues sí, dona més peu a fer tots aquests comentaris. (Educatora 2)

6.2.2 Comparación por parte del SE

Els aporta respostes a les seves preguntes pròpies, els aporta ser participants, part activa del procés de aprenentatge i aporta una veu a tothom. (SE)

Totes les respostes son valides, tots els comentaris dels infants son rebuts amb la mateixa neutralitat i així cap no queda desqualificat i no juguem a endevina què estic pensant que això coarta molt per aquí hi ha la por a equivocar-se i aquesta es un dels punts forts. no? (SE)

[...] sí, sí, per mi això es una cosa molt valida, tots els nens acabin parlant, o casi tots... i com que de repent no hi han preguntes bones ni dolent que no hi ha respostes bones ni dolentes a vegades es fa brillar a aquet alumne que tu dius normalment mm... no es el brillant. Aquesta, aquesta cosa de crear una zona de confort on totes las preg- on tots els comentaris son positius valids això els, els empodera ((riu)) molt! Això son las fortaleces que hem detectat a la practica realment eh? Aquesta sempre el comentari típic de... ui aquet nen no hagués dit mai que fos possible que fes aquestes comentaris.. algunes mestres ( ) ((riu)) també hi han pares i mares que ( ) però també mestres que, mestres que deixen de creure en el seus infants o que... bueno en fin no ho se es molt complicat ser mestre i no vull ara qui però si que... (SE)

Que hi ha debat de veritat, per mi un dels punts forts del VTS es que aquest paper que ens ha canviat tant, no? el de ser educadors a ser moderadors, no (SE)

Si, i l'objectiu de fomentar l'autonomia sobre l'art ja el teníem abans, aquet no es un objectiu nou i ens semblava que amb aquesta metodologia podíem realment treballar aquet objectiu, això es una cosa que portava... (SE)

Vull dir, que en aquet sentit jo estic satisfeta de aquet treball però sí que era necessari una evolució per que hem tingut un canvi substancial amb com els alumnes em... es presenten... com els alumnes perceben el mon i com els alumnes perceben la informació i els alumnes molt visuals tenen moltes dificultats per llegir la imatge i son alumnes que en la seva vida particular estan molt acostumats a ser participants. En canvi, en la escola se les situa en un paper molt passiu. I això xoca molt i això per mi es un punt clau, tot i que no sóc qui per dir-ho (riuen), en els índex de fracàs escolar que estem tenint al país no? eh.. (SE)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[...] ells recomanen que per... per... per alumnes inexperts en lectura d'obres es comenci per obres que tinguin primer elements que tinguin primer elements narratius, que siguin molt narratives, amb escenes fàcilment reconeixibles del seu entorn, amb diversos personatges, on hi hagi interacció entre els diversos personatges, on hi hagi interacció entre persona i animal ,per exemple. Be, tot això nosaltres, la nostra col·lecció te molt poc molt poc. Per sort tenim una obra molt acadèmica que es Ciència i Caritat, que es un gran format, també recomanen formats grans, però els nostres es una col·lecció que te molts retrats i formats petits i això a vegades es molt complicat. (SE)

[E] clar... m'imagino que alguns es queixarien de que no aprenen res, no?

[SE]: Si...

[E]: En el sentit de que no hi ha informació nova que vingui afegida

[SE]: la queixa era això, que no aportàvem, no aportàvem continguts (SE)

Perque et genera pànic, et genera horror vacui, tu vas amb un guió molt be après i el deixes anar, de una manera mes o menys amena, o de repent vas sense guió, i es a veure que surt i estar molt atent de tot lo que va sortint per anar-ho recollint i anar-ho tornant de una manera agil. Bueno tu n'has fet? [E]: Si [A]: ja saps [E]: [jo vaig intervenir en aquet primer any de transició [A]: Si, si tu ho has viscut, què te he d'explicar no? Va ser bastant caòtic [E]: aquesta sensació de inseguretad no? [A]: [Si [E]: ho estic fent bé? [A]: Si, si, si, si, si

I febleses que hem detectat, es que a vegades ens sembla que pot ser com una gota a la sorra, saps? Que no tenim capacitat, no. no no que no se si els objectius que ens plantegem son massa ambiciosos però un sessió d'una hora o dues, no se si realment podem... saps? si la escola no es una escola que impliqui activament els seus estudiants en debats, la nostra incidència serà nul·la i no se fins a quin punt no se, ara ja posant-me molt negativa eh?, no se si davant d'això però posem als nens com en una situació de descol·locació de descol·locats saps? sense aportar-se-li ben ben allò que la mestra volia, no ho se a vegades fa patir que no estiguem descol·locant als infants

6.2.4 Comparación por parte del profesorado

Sí. La metodologia ha canviat. Es presenta menys informació, cosa que treballem a l'aula post-sortida i es centren amb la lectura de les imatges, parteixen de l'experiència del nen/a que els/les monitors contextualitzen afegint vocabulari més tècnic d'allò que veuen. repeteixen allò que els

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

alumnes expressen aconseguint esquematitzar les idees i conceptes que després a l'aula aprofundim. (Docente 1)

El monitor no és el que fa l'explicació, sinó que fa que els nens observin i verbalitzin què perceben, ahora contrasta entre les visions d'uns i altres i els fa veure la diferència entre el que se sap i el que es veu/percep. (Docente 6)

6.3 Discusión de resultados en relación al objetivo específico 3

La visión del SE

[SE]: mmm, coneixem la metodologia VTS mira VTS jo em pensava que ho coneixia des de els anys 90 ((riu amb l'entrevistadora)) ja et dic que em pensava que el coneixia per que als anys 90 aquí a Barcelona va haver un moment de força interès per les Visual Thinking Strategies i a través de la Fundació La Caixa es va a convidar a la Amelia Arenas que va a fer una sèrie de conferències i va a treballar en el desenvolupament del Servei Educatiu de la Fundació La Caixa i diguem que es rebran unes primeres nocions però... em... que, francament, aquí en el museu ens pensàvem que aplicàvem

[SE]: Nosaltres pensàvem, nosaltres realment eh? quan es va constituir el departament amb serveis educatius al museu jo no hi era, però quan me incorporo al cap de un any hi havia una línia historicista molt clara, que volia ser molt oberta i vinculada a l'obra em... no només amb la historia de Picasso sinó també en un context, en un context mes ampli, com s'inscrivía a una historia de l'art, com s'inscrivía en un moment socio-cultural, com s'inscrivía en un entorn, específic, geogràfic etc... no? I donar aquesta visió transversal de l'obra i ens pensàvem que en aquesta metodologia si que fèiem servir una de las estratègies de debat em... pròpies del VTS, però que el que després també vam veure es que el que fèiem era una miqueta preguntes intentant guiar amb els alumnes cap aquella resposta que nosaltres volíem per anar continuant amb el nostre guió no? Que això es el que... a llavors, que ens ha va decidir a aplicar-la? Mira, el pas decisiu va ser la incorporació del Bernado Laniado Romero que ens va demanar que féssim una reflexió en profunditat de si estàvem realment aconseguint aquet debat que nosaltres dèiem que aconseguíem amb las nostres visites tant a les dinamitzades amb els tallers i em.. amb ell vam fer un seguiment de les visites per detectar si això estava realment passant o no i vam veure que no, i llavors es quan ell ens va demanar que reflexionéssim sobre aquesta metodologia que té diferents (vessants) eh? [..]

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Bueno, el que te estava comentant que un anàlisi sincera nosaltres fèiem molt ben fet tot el que fèiem. Això si que ho he de dir eh? Fèiem unes visites molt ben fetes molt ben pensades em... amb uns.. que te vaig explicar per que tu vas a estar fent-ho, però amb uns guions molt tancats i molt pensats per conduir l'alumne per una historia a través de la nostre col·lecció, a través de quatre obres concretes. Vull dir, que en aquet sentit jo estic satisfeta de aquet treball però sí que era necessari una evolució per que hem tingut un canvi substancial amb com els alumnes em... es presenten... com els alumnes perceben el mon i com els alumnes perceben la informació i els alumnes molt visuals tenen moltes dificultats per llegir la imatge i son alumnes que en la seva vida particular estan molt acostumats a ser partícips. En canvi, en la escola se les situa en un paper molt passiu. I això xoca molt i això per mi es un punt clau, tot i que no sóc qui per dir-ho (riuen), en els índex de fracàs escolar que estem tenint al país no? eh-

[...] i el que podia, tenim altre cosa que nos interessava molt del VTS es que esta basat en las necessitats de l'alumne necessitats o sigui nivell cognitiu, interessos i necessitats del alumne. No del museu o del professor, i per tant, es a partir de aquets interessos del alumne que treballarem nosaltres i per tant generarem un coneixement que serà útil i que serà assolit per l'alumne. En veritat un aprèn principalment allò que té interès per aprendre ((riu)). No només, per que tampoc es cert, també aprenem coses que no ens interessa ((riu)). Però si volem potenciar el aprenentatge, i això es el que ens podia aportar el VTS. Jo ara sento que les visites estan vives, els alumnes segueixen parlant sobre l'obra entre... en els transits i això no passava abans ((riuen)) no? I que hagi un que encara se ha quedat amb la cosa que t'havia de dir no? O que ho parla amb un company

Que hi ha debat de veritat, per mi un dels punts forts del VTS es que aquest paper que ens ha canviat tant, no? el de ser educadors a ser moderadors, no? Totes les respostes son valides, tots els comentaris dels infants son rebuts amb la mateixa neutralitat i així cap no queda desqualificat i no juguem a endevina què estic pensant que això coarta molt per aquí hi ha la por a equivocar-se i aquesta es un dels punts forts.

6.3.1 Percepción de impacto en las educadoras

Perquè a través del VTS realment emmm podem intercanviar els rols. O sigui nosaltres només som una eina per fer parlar els estudiants. (Educatra 4)

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

[Educatora 8] Pues a veure, si que aprens a ficar-te en la pell del que aprèn, no tant en el que... o sigui li dones un altre lloc al aprenent, no és una persona que depèn de tu sinó que la veus com una persona amb moltes habilitats i l'únic que has de fer tu és acompanyar-la, no li estàs donant tu la informació sinó que estàs allà per a que es tregui el que pot de la situació amb les seves habilitats i potenciant aquestes. Llavors canvia el rol de l'aprenent i el rol de l'educador, crec jo.

[E] Com canvia?

[Educatora 8] Pues que l'educador ha de baixar un escalafó, no posar-se a dalt com l'únic que sap i que és el que transmet la veritat, sinó que és el que t'ajuda a pensar, hi ha trobar tu la resposta a les teves preguntes. Es fica al costat, no està dalt, sinó al costat. (Educatora 8)

Sí, perquè fins ara ammm la meua manera d'entendre l'educació artística era tu tenir uns continguts i transmetre tots aquesta continguts, no? O sigui que els alumnes sortissin amb una sèrie de no? Objectius complerts i aquí... no, aquí mires què és el que l'interessa a l'alumne i no el que t'interessa a tu. El que t'interessava a tu és que l'alumne sortís amb tota la feina ben feta, no? És una satisfacció teua. Aquí estàs tu en mans de l'alumne i és l'alumne el que et demana el que vol aprendre i no ets tu el que li dius què ha d'aprendre. És molt diferent. (pausa). Aleshores sí, la meua manera d'entendre l'educació sí que ha canviat perquè abans era tu aprendràs el que jo crec que s'ha d'aprendre i ara és una miqueta digue'm el que vols aprendre i jo et t'intento donar accés a aquest coneixement. (Educatora 6)

Ha canviat perquè el VTS és una manera de empoderar al visitant. De donar poder a la mirada i per tant, crear una mirada que parteix de l'experiència individual de cada alumne, de cada participant, de cada adult, és igual qui sigui. I que li atorga un poder que sovint no es troba. [pausa] No es troba amb aquest poder davant de les obres que normalment va a veure amb altres museus on el discurs és unidireccional, on hi ha un discurs sigui com sigui dirigit per un guia, per un educador i que... i que bé, que no li permet amb ell donar el seu propi testimoni del que hi ha en aquell quadre (Educatora 3)

Llavors fem servir el objecte d'art, l'obra d'art com a eina per... no per transmetre informació com era fins ara no? Sinó per o sigui per estimular una consciència crítica en ells i una... un criticisme visual. I també no es tracta només de la manera de mirar sinó que el VTS és una manera d'ensenyar als nens a respectar les idees de la resta dels companys i

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

Bueno... quan tot va bé, fer silenci mentre el company està parlant, esperar que finalitzi la seva teoria i després aixecar la mà i participar a la discussió amb una altra teoria de manera constructiva. I això jo crec que el VTS pugui ser una manera important per formar futurs adults més crítics i més humans i més sensibles. O sigui que no es tracta només de l'art. (Educatora 4)

Sí, m'ha fet replantejar-me les metodologies del discurs. M'ha fet replantejar-me que les obres tal i com les expliquem són la interpretació d'un individu i que en el VTS hi apareixen moltes interpretacions de molts individus, que es complementen i que s'enriqueixen en el moment. És a dir, és com una cosa cuinada entre moltes persones i al moment, cuinem i ho consumim, no? No sé com dir-ho.

[E]Ho consumim a què et refereixes?

Ho consumim, com si fos menjar no? Estem cuinant entre tots aquell quadre i ens alimentem d'ell tot el grup que l'estem mirant. En canvi en el discurs tradicional seria com una cosa que ja ve preparada, que te la serveixen i que te l'has de menjar tal com ve. Tu no has decidit quins són els ingredients. En el VTS tu tries els ingredients del quadre i t'interesses pels aspectes que et motiven. (Educatora 3)

Hi ha una cosa que diu el Philip que a mi m'agrada molt que diu que el mètode el que ens permet, o sigui, un com dels missatges d'aquest mètode i jo de veritat que ho crec e? és que podem estar en desacord però no en lluita no? no en conflicte i això jo crec que és la clau no del VTS no? de poder estar tranquil·lament tot un grup veient una obra i un argumenta i creu que està passant això i un altre creu en una altra cosa i també ho argumenta i ho creu i ja està i no passa res. (Educatora 1)

Però després l'aplicació de la tècnica, m'ha semblat molt... m'ha donat molta versatilitat a l'hora d'explicar els quadres del museu. D'aquest museu o d'altres? D'aquest museu i de molts altres. M'ha donat un recurs que jo no tenia i que em permet accedir a moltes obres d'art que jo no conec prèviament fent servir els propis espectadors com a mediadors del quadre o com a constructors d'un discurs. (Educatora 3)

[...] tot i que ja treballàvem molt a partir del diàleg inevitablement fas servir coses del mètode també no? a Caixa fòrum també, si estic fent un "Distància curta" o el que sigui, que a Caixa Fòrum ja ho fèiem també de treballar a partir del diàleg. La única diferència és que

Anexo C. Transcripciones de instrumentos en versión original

en el cas dels “Distancias curtes” o el que sigui tu si que saps a quin objectiu vas no? tu tens clar l’objectiu de, si la conversa tira cap aquí, això aquest contingut hi ha de ser, i si no surt, el dius tranquil·lament, sense cap problema no? vincles amb el que estan dient però llavors tu pots afegir no? en aquest cas informació. (Educatora 1)

No, no, però haig de dir que la metodologia VTS m’ha servit a l’hora de fer visites als altres museus, això sí que és veritat. El diàleg amb el públic fins ara era una cosa que nooo no? Nooo no la tenia com una opció. Ammm fer participar el públic no? a partir d’aquestes formacions que hem rebut del VTS trobo que també és important amb una visita convencional. No donar mmm tota, tota la veu, donar tota... que durant tot el temps estiguin parlant però sí que hi hagi aquesta interacció. Amb això sí que ho he notat. O sigui que sí que ho apliques en altres contextos. Un... no aplico el VTS aaaa raja tabla però sí que faig participar d’alguna manera, no? A queamm ho faig amb el VTS. O sigui que no és aplicar el VTS a raja tabla però sí agafar algunes coses del VTS. Com preguntar... Bueno... és el fet de preguntar al públic més que res i no estar tu parlant tota l’estona. (Educatora 6)

Perquè vaig veure que el resultat era positiu en molts casos, molt positiu en altres casos i que em podia servir com a complement [pausa] i no tinc tant clar si com a única cosa. És a dir, com un tot, fer només VTS no tinc tant clar que sigui positiu, però com a complement és molt interessant la tècnica (Educatora 3)

ANEXO D

TABLAS DAFO Y DEFINICIONES DE LAS CATEGORÍAS

DAFO DE LA PERSONA RESPONSABLE DE LOS SERVICIOS EDUCATIVOS

DEBILIDADES (8 referencias)	AMENAZAS (17 referencias)
<ul style="list-style-type: none"> • Efectos de los programas multivisita o de larga duración (2) • Continuar la formación de las educadoras y sistematizar el coaching (2) • El conocimiento del método por parte del profesorado (formaciones, visitas) disminuye sus quejas (1) • Una reducción del aforo permitiría aprovechar que el montaje de la colección responde a la progresión de dificultad requerida por el VTS (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Diferencias metodológicas con la escuela (3) • Incomprensión del profesorado. Choque con expectativas sobre contenidos histórico-artísticos (3) • Método disruptivo desconocido que requiere mucha información previa (2) • Los contenidos que se tratan no siempre son los prioritarios para el museo (2) • La riqueza del debate depende del grupo (2) • El alumnado viene con muchas preconcepciones porque es un artista famoso que se trabaja a menudo en la escuela (1)
FORTALEZAS (25 referencias)	OPORTUNIDADES (6 referencias)
<ul style="list-style-type: none"> • Estimulación del diálogo y el debate (4) • Fomento de la participación de todo el alumnado (4) • Desarrollo de la alfabetización visual (3) • Incitación de la curiosidad y el interés por aprender (3) • Basado en las necesidades e intereses del alumnado (3) • Rol activo y protagonista del alumnado (2) • Desarrollo de habilidades ligadas al pensamiento crítico (2) 	<ul style="list-style-type: none"> • Efectos de los programas multivisita o de larga duración (2) • Continuar la formación de las educadoras y sistematizar el coaching (2) • El conocimiento del método por parte del profesorado (formaciones, visitas) disminuye sus quejas (1) • Una reducción del aforo permitiría aprovechar que el montaje de la colección responde a la progresión de dificultad requerida por el VTS (1)

DEFINICIÓN CATEGORÍAS DE LA PERSONA RESPONSABLE DEL SE

Categorías Debilidades	Definición
Limitada incidencia actividades basadas en una única visita	Se hace referencia a las limitaciones que supone a la hora de alcanzar ciertos objetivos del método.
Limitaciones estructurales del MPB	Se alude principalmente a las dificultades que plantean el tipo de obras de la colección y a las debidas a que es un museo muy visitado.
Necesidad de continuar la formación de las educadoras y de sistematizar el coaching	Se apunta a que la formación de las educadoras debe ser continua y a la ausencia de un sistema regular de sesiones de coaching entre ellas para revisar sus prácticas y mejorar.
Aparente desconocimiento de las inseguridades y discrepancias de las educadoras sobre aspectos del VTS y de su adaptación en el MPB	No se explicitan como debilidades las dudas y divergencias de las educadoras sobre temas como el aporte de contenido, si debe flexibilizarse el método o sobre repensar los talleres actuales.
Categorías Amenazas	Definición
Diferencias metodológicas con la escuela	Incluye los problemas prácticos que implica que el alumnado esté acostumbrado a trabajar de otra manera que no implica opinar, debatir o no recibir información contextual. Se excluye el desconocimiento del método por parte del profesorado
Incomprensión del profesorado. Choque con expectativas sobre contenidos histórico-artísticos	Alude a la falta de comprensión que genera en las y los docentes que no se aportan contenidos nuevos específicos del museo, en contraste con lo que esperan de una visita al museo l.
Método disruptivo desconocido que requiere mucha información previa	Se hace énfasis en que el problema reside en que no están familiarizados con el VTS y no en las limitaciones del método en si.
Los contenidos que se tratan no siempre son los prioritarios para el museo	Se indica que el museo no puede marcar todos los contenidos, ya que en parte dependen de los conocimientos previos y los intereses del grupo.
La riqueza del debate depende del grupo	Se considera que el resultado del debate dependerá del nivel cognitivo del alumnado y de que estén acostumbrados a hablar
Categorías Fortalezas	Definición
Estimulación del diálogo y el debate	Se alude a que fomenta el diálogo y un auténtico debate
Fomento de la participación de todo el alumnado	Se incluyen las referencias a tomar parte en el desarrollo de la actividad (metodología activa de aprendizaje). Se

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

	excluyen las referencias a dar la oportunidad de que todos opinen.
Desarrollo de la alfabetización visual	Se alude al estímulo de la autonomía frente a la obra de arte más allá de sus conocimientos sobre ella, que se sientan capaces y con ganas de hablar frente a ella y de interpretarla, que le pierdan el miedo. Se hace referencia también al desarrollo del lenguaje específico
Incitación de la curiosidad y el interés por aprender	Se cree que estimula la implicación y que consigue mantener el interés una vez acabado el análisis de una obra.
Basado en las necesidades e intereses del alumnado	Se considera que el método está basado en las necesidades a nivel cognitivo del alumnado, así como a sus intereses, permitiéndoles responder a sus propias preguntas y eliminando preguntas conductistas.
Rol activo y protagonista del alumnado	Se alude sobre todo a que el alumnado protagoniza la actividad y al modelo de aprendizaje activo.
Desarrollo de habilidades ligadas al pensamiento crítico	Se hace referencia a habilidades como observar atentamente, deducir, lanzar hipótesis y contrastarlas.
Categorías Oportunidades	Definición
Efectos de los programas multivisita o de larga duración	Se alude a los beneficios (potencial inclusivo, desarrollo del lenguaje o la autonomía) de programas no orientados a públicos no escolares o a programas multivisita, de aquí que se consideren aspectos potenciales.
Continuar la formación de las educadoras y sistematizar el coaching	Se hace énfasis en la importancia de estructurar un sistema de coachings y de diseñar nuevas formaciones
El conocimiento del método por parte del profesorado (formaciones, visitas) disminuye sus quejas	Se evidencia la relación entre las formaciones al profesorado y la disminución de quejas .
Una reducción del aforo permitiría aprovechar que el montaje de la colección responde a la progresión de dificultad requerida por el VTS	Se hace referencia a como el aforo de visitantes marca que se puedan respetar o no los itinerarios originales con progresión de dificultad.

DAFO DE LAS EDUCADORAS DEL MUSEO

DEBILIDADES (62 referencias)	AMENAZAS (21 referencias)
<ul style="list-style-type: none"> • Necesidad de continuar y mejorar las formaciones a las educadoras (17) • La proporción de contenidos que se aporta durante la visita (polarización) (12) • No siempre sale bien ni funciona con todos los niveles educativos (10) • Limitaciones estructurales del MPB (colección, visitantes, ruido) (6) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Incidencia limitada una sola sesión VTS (4) ○ Excesiva rigidez del método (3) ○ Responsabilidad excesiva del educador (3) ○ No recibimos feedback de las escuelas ni de los coachings (3) ○ Los talleres actuales no son coherentes con el método (3) • Inseguridades y discrepancias de las educadoras sobre aspectos básicos del VTS y de la adaptación que propone el MPB (contenidos, pílora, talleres) 	<ul style="list-style-type: none"> • Incomprensión del profesorado cuando no conoce el método. Choque con sus expectativas sobre contenido y obras (9) • El alumnado viene de la escuela con ideas preconcebidas sobre Picasso (5) • El grado de profundización depende del grupo (5) • Desvinculación metodológica con la escuela (2) • Choque entre la adaptación del MPB y las concepciones previas de algunas educadoras sobre cómo debe aplicarse el VTS (puro o adaptado)
FORTALEZAS (130 referencias)	OPORTUNIDADES (22 referencias)
<ul style="list-style-type: none"> • Fomento de la participación de todos, incluso de los que no suelen hablar (13) • Alfabetización visual (12) • Estimulación del debate respetuoso entre iguales (11) • Rol protagonista y activo del alumnado (10) • Aprendizaje colaborativo entre iguales (10) 	<ul style="list-style-type: none"> • El trabajo continuado con el método en el museo o la escuela incrementaría los efectos (6) • Reducción del aforo y el ruido (5) • Mejorar la información a las escuelas (4) • Grupos más reducidos (3) • OTROS

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

<ul style="list-style-type: none"> • Estimular habilidades ligadas al pensamiento crítico (9) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Aumenta la autoestima, seguridad y satisfacción del alumnado (7) ○ Papel central de la obra de arte (6) ○ El alumnado sale contento, se divierte, disfruta (6) ○ Desmontar roles y prejuicios sobre el alumnado (5) • Su práctica tiende a transformar la concepción y la praxis de la educación artística en las educadoras de museos (Ver discusión objetivo 3 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Flexibilizar el método incluyendo contenido (2) ○ Selección de cuadros más narrativos y cercanos al alumnado (2)
---	---

DEFINICIÓN CATEGORÍAS DE LAS EDUCADORAS

Categorías Debilidades	Definición
Necesidad de continuar la formación de las educadoras y de sistematizar el coaching	Se hace énfasis en formaciones para resolver o profundizar en aspectos que causan duda, en que se desarrollen en condiciones reales y en potenciar los coachings y seguimientos.
La proporción de contenidos que se aporta durante la visita (polarización)	La mayoría consideran que faltan contenidos y hay que ser más flexibles, mientras que una minoría afirma que se aportan pero que deberían eliminarse.
No siempre sale bien ni funciona con todos los niveles educativos	Se apunta que depende del grupo y del educador que la sesión salga bien. Consideran que es más difícil en ESO, Bachillerato e Infantil.
Limitaciones estructurales del MPB (colección, visitantes, ruido)	Se incluyen factores intrínsecos al museo que hacen que el método no de adecue demasiado como la no narratividad de las obras, el exceso de visitantes y el ruido.
Incidencia limitada una sola sesión VTS	Se considera que dificulta incorporar la metodología y/o cambiar la forma de mirar y de pensar.
Excesiva rigidez del método	Se hace referencia a que se dan muy pocas pautas y son estrictas, mientras que los formadores usan otras estrategias

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

	más flexibles que les gustaría poder incorporar (imágenes, comparaciones)
Responsabilidad excesiva del educador	Se relaciona que el método indique muy pocas pautas con que el éxito de la sesión dependa de la educadora, que se enfrenta a situaciones no previstas.
No recibimos feedback de las escuelas ni de los coachings	Se alude a que se les hacen seguimientos y evaluaciones, pero no pueden acceder a los resultados. Reclama poder acceder a estas para mejorar su práctica
Los talleres actuales no son coherentes con el método	Se hace referencia a la incoherencia metodológica actual entre visita y taller y a que es forzado tener que introducir ciertos contenidos para enlazar con ellos.
Inseguridades y discrepancias de las educadoras sobre aspectos básicos del VTS y de la adaptación que propone el MPB	Se detectan dudas preocupantes sobre el aporte de contenidos y la corrección de las intervenciones. Se observan divergencias sobre flexibilizar más el método, las píldoras informativas y los talleres.
Categorías Amenazas	Definición
Incomprensión del profesorado. Choque con expectativas sobre contenidos y obras	Se apunta que los elementos que generan un mayor desencuentro son el número de obras y el aporte de información
El alumnado viene de la escuela con ideas preconcebidas sobre Picasso	Incluye referencias a que es un pintor que se trabaja a menudo en clase y que a menudo el alumnado viene condicionado o con estereotipos.
El grado de profundización depende del grupo	Se alude a factores como las capacidades comunicativas del grupo, la inseguridad y los conocimientos previos-
Desvinculación metodológica con la escuela	Se considera que la aplicación del método debería ser más global (aula y museo).
Choque entre la adaptación del MPB y las concepciones previas de algunas educadoras sobre cómo debe aplicarse el VTS (puro o adaptado)	Se detectan tensiones en educadoras que se han formado en VTS puro fuera del museo.
Categorías Fortalezas	Definición
Fomento de la participación de todos, incluso de los que no suelen hablar	Se considera que hace perder el miedo a hablar porque todas las opiniones pueden ser correctas y por la tarea estimuladora de la educadora. Se alude a que el alumnado valora poder dar su opinión..
Alfabetización visual	Incluye las respuestas que hacen referencia a que desarrolla la autonomía frente al arte de personas que no se sienten expertas, haciéndolo más accesible y cercano, fomenta que se

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

	sientan capaces y con ganas de hablar frente a la obra, que le pierdan el miedo.
Estimulación del debate respetuoso entre iguales	Se insiste en que potencia un diálogo donde predomina la escucha, el respeto, la tolerancia, que abre la mente y permite discrepar de forma tranquila, sin conflictos.
Rol protagonista y activo del alumnado	Se alude a que pone al alumnado en el centro, se le empodera, se le da protagonismo y se le hace consciente del papel activo que está asumiendo en el proceso. .
Aprendizaje colaborativo entre iguales	Se apunta que las aportaciones de los demás enriquecen o modifican los conocimientos iniciales y a que se genera un espacio social de intercambio donde se construye el saber entre todos.
Estimular habilidades ligadas al pensamiento crítico	Se hace referencia principalmente a que fomenta la observación pausada, la concentración y la reflexión frente a la obra. En menor medida se alude a la capacidad de crítica y de argumentación .
Aumenta la autoestima, seguridad y satisfacción del alumnado	Se indica que estimula que valoren su propio pensamiento, más allá de posibles etiquetas y roles. Se incluyen respuestas relativas a la satisfacción cuando se explicita que es consecuencia directa de la participación
Papel central de la obra de arte	Se alude a que el método vuelve a poner el foco de atención en la obra y no en los materiales de apoyo, potenciando la observación de los aspectos plásticos.
El alumnado sale contento, se divierte, disfruta	Se apunta que el método es más dinámico, menos aburrido, más motivador. Se incluyen las respuestas que no están no ligadas directamente a la participación.
Desmontar roles y prejuicios sobre el alumnado	Se indica que potencia que intervengan estudiantes que no suelen participar, provocando que el profesorado revise sus concepciones previas sobre estos.
Categorías Oportunidades	Definición
El trabajo continuado con el método en el museo o la escuela incrementaría los efectos	Se incluyen las respuestas que alargar el trabajo con el método permitiría entender la metodología, alcanzar sus objetivos competenciales y mejorar la fluidez y la profundidad de las sesiones en el museo.
Reducción del aforo y el ruido	Se alude a posibles mejoras de las condiciones del museo como espacio en relación al ruido y el número de visitantes.
Mejorar la información a las escuelas	Se aportan ideas para que la información que se envía a las escuelas sea más efectiva y los docentes sepan a lo que vienen.
Grupos más reducidos	Se cree que el proceso mejoraría si se trabajase con grupos más pequeños, en torno a las 15 personas..

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

Flexibilizar el método incluyendo contenido	Se indica que la satisfacción mejoraría al incorporar pinceladas de datos histórico-artísticos.
Selección de cuadros más narrativos y cercanos al alumnado	Se alude a escoger cuadros con mayor narrativa y temáticas más afines al alumnado.

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

DAFO DEL ALUMNADO

DEBILIDADES (216 referencias)	AMENAZAS (no las explicitan, 2 detectadas por la investigadora)
<ul style="list-style-type: none"> • No poder ver más obras (45) • Limitaciones estructurales del MPB (41) • La duración y distribución tiempo actividad (visita/análisis cada cuadro) crea polarización (33) • Las educadoras no explican o no explican bien/ No aportan suficientes contenidos (32) • No poder participar más/De otra forma (22) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Reglas conducta (19) ○ Sentarse en el suelo (16) 	<ul style="list-style-type: none"> • Concepciones polarizadas del alumnado respecto roles educadoras y alumnado • Choque con las expectativas y la manera de entender el aprendizaje, el arte y las act. educativas en el museo de parte del alumnado (aprendizaje conceptual, roles clásicos, interpretaciones únicas, contemplar muchas obras)
FORTALEZAS (220 referencias)	OPORTUNIDADES (170 referencias)
<ul style="list-style-type: none"> • (Posibilidad y acción de) Práctica de habilidades ligadas al pensamiento crítico y la alfabetización visual (62) • Posibilidad y acción de dar sus opiniones (48) • Conocer las opiniones de los compañeros (19) • Que las educadoras expliquen y/o sus explicaciones (18) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Que nos pregunten y responder (11) ○ Rol protagonista (9) ○ Aprendizaje de contenidos histórico-artísticos ○ No tener miedo a equivocarse (2) • La experiencia lleva a una mayoría a querer usar más el método en la escuela y los museos (Ver discusión objetivo 3) 	<ul style="list-style-type: none"> • Visionado de más obras durante la visita a salas/Exploración libre (36) • Cambios en la duración y distribución de la visita (propuestas polarizadas) (33) • Aporte de (más) contenidos histórico-artísticos por las educadoras/ Combinación del VTS con info contextual (26) • Incremento y ampliación de las maneras de participar (16) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Itinerarios con obras más famosas o comprensibles/ recorridos cronológicos (10) ○ Reducción del ruido para mejorar la escucha (6) ○ Alternativas a sentarse en el suelo (5)

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Reducir el aforo durante las visitas escolares (1) • Informar previamente al alumnado sobre el formato de la visita para ajustar expectativas y reducir frustración • Ampliación de su capacidad de agencia durante las actividades
---	---

DEFINICIÓN CATEGORÍAS DEL ALUMNADO

Categorías Debilidades	Definición
No poder ver más obras	Se hace alusión tanto a que el número de obras que se observan es muy limitado frente a todas las que hay en el museo.
Limitaciones estructurales del MPB	Se incluyen tanto las referencias al exceso de visitantes y al ruido que provocan, como a que las obras escogidas son demasiado abstractas y no se comprenden bien.
La duración y distribución tiempo actividad (visita/análisis cada cuadro) crea polarización	Se observan casi tantas respuestas que afirman que el tiempo de la actividad o el dedicado a cada análisis se hace demasiado largo como aquellas que consideran que es insuficiente.
Las educadoras no explican o no explican bien/ No aportan suficientes contenidos	Se alude a que no explican o no explican de manera correcta bien porque no introducen información histórico-artística, porque no explican “la verdad” o porque no aportan nada nuevo.
Reglas de conducta	Se incluyen comentarios sobre la incomodidad que les provoca sentarse todo el rato en el suelo y alguna referencia a no poder moverse o tocar.
Categorías Amenazas	Definición
Concepciones polarizadas del alumnado respecto roles educadoras y alumnado	Se detecta una gran polarización entre los comentarios que valoran que las educadoras sean las que expliquen y aquellos que aprecian que no lo hagan para dejar paso a las interpretaciones del alumnado.
Choque con las expectativas y la manera de entender el	Se observa que muchas valoraciones críticas parten de expectativas tradicionales sobre los roles de educadoras y

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

aprendizaje, el arte y las act. educativas en el museo de parte del alumnado	alumnado, el aprendizaje entendido como incorporación de contenidos conceptuales, la interpretación única de las obras de arte o la necesidad de ver muchas obras en una visita a un museo.
Categorías Fortalezas	Definición
(Posibilidad y acción de la) Práctica de habilidades ligadas al pensamiento crítico y la alfabetización visual	Se valora tanto que se les de la oportunidad de como poder observar, analizar, describir e interpretar las obras.
Posibilidad y acción de dar sus opiniones	Se recogen las aportaciones relativas a la participación que enfatizan tanto que se les permita opinar como a el hecho de hacerlo.
Conocer las opiniones de los compañeros	Se refieren al interés que les suscita saber las interpretaciones de sus compañeros. Se incluyen algunas alusiones a cómo los comentarios de estos les ayudan a comprender cosas.
Que las educadoras expliquen y/o sus explicaciones	Se valora que les expliquen las obras. Se incluyen las valoraciones que aluden a que las explicaciones eran entretenidas y se comprendían bien
Que nos pregunten y responder	Se alude a la participación en relación a ser preguntados y poder contestar.
Rol protagonista	Se valora que los que expliquen sean ellos y no las educadoras.
Aprendizaje de contenidos histórico-artísticos	Se hace referencia a que han accedido a datos sobre las etapas de Picasso, sus motivaciones, el pasado.
No tener miedo a equivocarse	Se indica que pueden opinar sin temer que esté mal o que sea erróneo.
La experiencia lleva a una mayoría a querer usar más el método en la escuela y los museos	Se detecta que tras el contacto con el VTS una mayoría desea continuar empleándolo en el museo y el centro escolar.
Categorías Oportunidades	Definición
Visionado de más obras durante la visita a salas/Exploración libre	Se sugiere diferentes estrategias para ampliar el número de obras contempladas, a través de la exploración libre o de visitas rápidas a otras salas.
Cambios en la duración y distribución de la visita (propuestas polarizadas)	Se detecta controversia entre los que mejoraría acortando el tiempo de la visita o del análisis de cada cuadro y los que consideran que habría que alargarlo.

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

Aporte de (más) contenidos histórico-artísticos por las educadoras/ Combinación del VTS con info contextual	Se sugiere incrementar la información sobre los cuadros (títulos e historia) y la vida y motivaciones de Picasso. Se recomienda alternarlas con el VTS.
Incremento y ampliación de las maneras de participar	Se recomienda incrementar la participación, permitiendo que todos puedan intervenir más. También se alude a introducir otras maneras de participar, como hacer ellos las preguntas.
Itinerarios con obras más famosas o comprensibles/ recorridos cronológicos	Se incluyen las respuestas que remiten a que desearían ver obras más famosas, no tan abstractas y a en orden cronológico.
Reducción del ruido para mejorar la escucha	Se hace referencia a que estrategias que mejorarían la escucha, como que los otros visitantes estén en silencio o eliminar el chirrido de los bancos.
Alternativas a sentarse en el suelo	Se sugieren alternativas a tener que sentarse en el suelo, como poner sillas o bancos o reducir grupos.
Reducir el aforo durante las visitas escolares	Se recomienda que no haya tantos visitantes durante las actividades escolares.

DAFO DE LOS DOCENTES

DEBILIDADES (42 referencias)	AMENAZAS (2 referencias más la detectada por la investigadora)
<ul style="list-style-type: none"> • Falta de explicaciones con contenidos histórico-artísticos (11) • Aplicación en una única sesión (11) • El apartado de conclusiones es insuficiente (6) • La duración y distribución del tiempo de la actividad crea polarización (5) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Limitaciones estructurales del MPB (3) ○ Grupos demasiado grandes (2) ○ Aceptación de todas las respuestas sin objetividad (1) ○ Se ven pocas obras (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • El aprovechamiento de la actividad depende de los saberes que este traiga consigo (1) • La timidez de algunos estudiantes retrae su participación (1) • Choque con las expectativas y la manera de entender el arte y las actividades educativas en el museo de parte del profesorado (más contenidos, interpretación oficial)
FORTALEZAS (125 referencias)	OPORTUNIDADES
<ul style="list-style-type: none"> • Desarrollo de habilidades ligadas al pensamiento crítico (23) • Pone al alumnado en el centro: papel activo, autonomía y protagonismo (18) • Fomento curiosidad/motivación/atención (15) • La alta participación que potencia (14) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Desarrollo habilidades expresión oral (8) ○ Inclusión y reivindicación de todo el alumnado (8) ○ Desarrollo de una nueva mirada y sensibilidad sobre el arte (6) ○ Alfabetización visual (5) ○ Posibilita vínculos con experiencias y conocimientos previos (5) 	<ul style="list-style-type: none"> • La continuidad del método en escuela y/o museo permitiría observar progresos y reforzar la intensidad de sus efectos (11) • Complementación de las interpretaciones del alumnado con el aporte de información contextual (5) • Refuerzo de las conclusiones (5) • Cambios en la duración y distribución de la visita (propuestas polarizadas) (3) • OTROS <ul style="list-style-type: none"> ○ Horarios especiales para escuelas con aforo reducido (2) ○ Informar previamente al profesorado sobre el método (2) ○ Mejorar adaptación a la edad y necesidades del alumnado (2)

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

<ul style="list-style-type: none"> ○ Aprendizaje colaborativo (5) • Satisfacción del alumnado (ítem cuantitativo 4,2 sobre 5) <ul style="list-style-type: none"> ○ La experiencia lleva a una mayoría a querer seguir formándose en el VTS para aplicarlo posteriormente en el aula (ítem cuantitativo 13 de 22) 	
--	--

DEFINICIÓN CATEGORÍAS DEL DAFO DE LOS DOCENTES

Categorías Debilidades	Definición
Falta de explicaciones con contenidos histórico-artísticos	Se afirma que los educadores deben introducir (más) información sobre el autor o las obras durante la actividad.
Aplicación en una única sesión	Se valora como insuficiente la aplicación del método en una sola sesión y/o se indica que requiere un trabajo continuado en el tiempo para ver efectos duraderos y progresión.
Polarización sobre la duración y distribución del tiempo de la actividad	Se afirma que la visita a salas es demasiado larga o demasiado corta, o bien que el tiempo dedicado al análisis de cada una de las obras es excesivo o insuficiente.
El apartado de conclusiones es insuficiente	Se cree necesario reforzar las conclusiones introduciendo contenidos contextuales o haciendo más explícito el proceso de aprendizaje experimentado.
Limitaciones estructurales del MPB	Se alude a factores intrínsecos al museo como espacio que condicionan que la actividad funcione y salga bien (circulación en salas, reverberación, aforo).
Grupos demasiado grandes	Se hace referencia a aspectos ligados a que las actividades se diseñen para grupos de hasta 25 estudiantes.
Aceptación de todas las respuestas sin objetividad	Se rechaza la aceptación de todas las interpretaciones del alumnado siempre que se justifiquen formalmente.
Categorías Amenazas	Definición
El aprovechamiento de la actividad depende de los saberes que este traiga consigo	Se considera que las capacidades cognitivas y lingüísticas del alumnado (NEE, no hablar el idioma) pueden afectar al éxito de la actividad.

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

La timidez de algunos estudiantes retrae su participación	Se considera que el miedo a hablar en público del alumnado puede ser un hándicap.
Categorías Fortalezas	Definición
Desarrollo de habilidades ligadas al pensamiento crítico	Se hace referencia a habilidades como observar atentamente, reflexionar, analizar, deducir y argumentar.
Pone al alumnado en el centro: papel activo, autonomía y protagonismo	Se alude sobre todo a que el alumnado protagoniza la actividad y al modelo de aprendizaje activo. Pero también a que toma consciencia de su proceso de aprendizaje para que pueda aplicarlo en otros contextos.
Fomento curiosidad/motivación/atención	Se cree que estimula la implicación y que consigue mantener el interés de forma prolongada.
La alta participación que potencia	Se considera que incrementa la interacción al dar importancia a todas las aportaciones y/o se destaca que todos pueden opinar con libertad.
Satisfacción del alumnado	Se valora con un 4 o 5 sobre 5 el grado de satisfacción del alumnado.
Desarrollo habilidades expresión oral	Se piensa que estimula la competencia comunicativa oral.
Integración y reivindicación de todo el alumnado	Se hace referencia a que parte de las características y conocimientos del alumnado y/o a que evidencia las capacidades de estudiantes que no destacan en el aula.
Alfabetización visual	Se alude al estímulo de la autonomía frente a la obra de arte más allá de sus conocimientos sobre ella, que se sientan capaces y con ganas de hablar frente a ella y de interpretarla, que le pierdan el miedo.
Desarrollo de una nueva mirada y sensibilidad hacia el arte	Se observa un cambio en la manera de mirar el arte sin ideas preconcebidas y/o a un mayor interés y valoración.
Posibilita vínculos con experiencias y conocimientos previos	Se considera que les incita a conectar con ideas y experiencias previas, entre ellas, los conocimientos adquiridos en clase.
Aprendizaje colaborativo	Se alude a la construcción de conocimiento colectivo y a compartir ideas y descubrimientos.
Categorías Oportunidades	Definición
La continuidad del método en escuela y/o museo permitiría observar progresos y reforzar la intensidad de sus efectos	Se sugieren que alargar el trabajo con el método en actividades previas, y/o posteriores en clase o en nuevas visitas al MPB., potenciaría los efectos y evidenciaría progresos.

Anexo D. Tablas DAFO y definiciones de las categorías

Complementación de las interpretaciones del alumnado con el aporte de información contextual	Se sugiere aportar (más) información específica sobre la vida y obra de Picasso.
Refuerzo de las conclusiones	Se considera que deben añadirse contenidos histórico-artísticos esenciales o evidenciar cómo se ha llegado a las conclusiones de grupo.
Horarios especiales para escuelas (aforo reducido)	Se sugiere organizar las actividades escolares en horarios de menos afluencia de público o a puerta cerrada.
Información previa al profesorado sobre el método	Se recomienda organizar sesiones previas de formación en el método para docentes.
Mejora de la adaptación a la edad y necesidades del alumnado	Se sugiere tener en cuenta la edad del alumnado o poder avisar al MPB sobre sus necesidades especiales y barreras lingüísticas.

ANEXO E

MATERIAL FACILITADO POR

VTS NUEVA YORK

Figura A.

Objetivos del VTS para el alumnado. Fuente: Amy Chase Gulden, VTS organization.

VTS Goals for Students

- **Critical Thinking:**
  - Increase ability to make observations, reason with evidence, speculate, evaluate, and revise ideas
- **Communication and Collaboration:**
  - Strengthen speaking and listening skills, confidence in and ability to express oneself
  - Increase empathy and respect for the views of others
  - Value multiple perspectives
- **Visual Literacy:**
  - Increase ability to analyze and find meaning in works of art
  - Develop a personal connection to art
- **Mindset:**
  - Nurture intellectual curiosity, perseverance, and openness to the unfamiliar

Figura B.

Indicaciones sobre qué tipo de ambiente generar en una sesión VTS. Fuente: Amy Chase Gulden, VTS organization

